

Stenogrammid

VII Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 25.02.1993, 10:00

Toimetatud

Arupärimiste üleandmine

1. Päevakorrast

2. Tõnu Antoni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

3. Jüri Ilvesti Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

4. Peeter Jerofejevi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

5. Rait Maruste ametivanne

6. Tõnu Antoni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimese lugemise jätkamine

7. Jüri Ilvesti Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimese lugemise jätkamine

8. Peeter Jerofejevi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimese lugemise jätkamine

9. Lea Kalmi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10. Eerik Kergandbergi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

11. Tiit Kollomi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

12. Herbert Lindmäe Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

13. Jaano Odari Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

14. Harri Salmanni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

15. Peeter Vaheri Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

16. Triinu Verniku Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

17. Eesti Vabariigi Prokuratuuri reorganiseerimise seaduse eelnõu teine lugemine

18. Okupatsioonide repressiivpoliitika uurimise riikliku komisjoni esimehe Jaan Krossi aruanne

19. ENSV Riikliku Julgeoleku Komitee likvideerimisega seotud küsimuste lahendamise Eesti Vabariigi Valitsuse komisjoni esimehe Hardo Aasmäe aruanne

10:00 Arupärimiste üleandmine

10:00 Esimees

Võtame ka täna vastu eelnõusid nendelt, kellel on seaduste algatamise õigus. Alustame keskkonnakomisjonist. Rein Järlik.

10:00 Esimees

Arupärimise suunamine asjaosalistele kodukorraseaduses ettenähtud korras. Toomas Alatalu.

10:00 T. Alatalu

Lugupeetud juhatus, lugupeetud kolleegid! 19. novembril ilmus ajalehtedes Riigikogu juhatuse avaldus, milles oli öeldud, et Eesti Panga Nõukogu uute liikmete nimed tehakse teatavaks mitte hiljem kui kolme kuu pärast. Kuna see aeg on möödas, siis ma esitan vastava arupärimise.

10:00 Esimees

Me proovime probleemis selgust saada. Kolleegid, kas ma võin oletada, et rahvasaadikud ja valitsus rohkem eelnõusid üle ei anna? Aitäh!

1. 10:00 Päevakorrast

10:00 Esimees

Ma tutvustan teile tänase istungi võimalikku töökava. Me alustame selliste seaduseelnõude arutamisega, mida arutatakse erimenetlusega. Kõne all on Riigikohtu liikmete ametisse nimetamine. Seejärel võtame arutusele Prokuratuuri seaduse, pärast seda muudatuste ja täienduste tegemise politseiseaduses. Siis peame nõu, milliste päevakorrapunktidega me jätkame. Täna kell 16 kuulatakse siin selles saalis väljaspool ametlikku päevakorda ära kahe komisjoni esimehed. Kõigepealt lugupeetud Jaan Krossi, te teate, milliste probleemidega meie hea kolleeg Jaan Kross tegeleb, ja siis Hardo Aasmäe, tema juhitud komisjon tegeles KGB-probleemidega. Anname juurde ka vajalikud selgitused Raivo Vare juhitud komisjoni kohta. Nagu öeldud, komisjonide esimeeste ärakuulamine on väljaspool ametlikku päevakorda, seetõttu väga range relement ei kehti, aga kokkuleppeliselt, toetudes teie usaldusele, me ei kalduks heakskiidetud reglemendist kõrvale. Selline on võimalik töökava. Tundub, et mulle on küsimusi. Kui te teatate, et teil on komisjoni istung, fraktsiooni istung või muud kohustused, vastan niimoodi: värskendage oma mälu, me oleme seda teemat käsitlenud ja otsus selle kohta, et nende komisjonide ärakuulamine toimub, langetati kokkuleppeliselt kaks nädalat tagasi. Kes tulla ei saa, ei tule. Tulevad need, kes saavad ja keda see teema huvitab. Ants-Enno Lõhmus.

10:00 A.-E. Lõhmus

Täna, härra esimees! Mul on palve, et me siiski püüaksime täna jõuda Riigikogu kodukorra küsimustega tegeleva ajutise komisjoni moodustamiseni, see jäi teisipäeval pooleli. Komisjon esitas uue otsuseteksti teisipäeval, seega kõik protseduurinõuded selle küsimuse arutamise jätkamiseks on täidetud.

10:00 Esimees

Aitäh, Ants Lõhmus. Ma ütlesin ennist nii: kui me need kolm probleemi (Riigikohtu liikmete määramine, Prokuratuuri seadus, politseiseaduse muutmine) oleme lahendanud või jõudnud mingisugusele loogilisele seisukohale, peame uuesti nõu. Tõenäoliselt nõupidamise käigus jõuame ühisele tulemusele. Andra Veidemann.

10:00 A. Veidemann

Härra esimees, minu palve puudutab täna õhtupoolikul toimuvat. Mul on palve, et neid ärakuulamisi ka stenografeeritaks, et hiljem ei räägitaks üksteisest mööda. Ma arvan, et see on oluline eriti KGB teema puhul. Aitäh!

10:00 Esimees

Stenografeerime. Me võime minna kuni kodukorraseaduses kehtivate sätete range täitmiseni. Ja kui te soovitate õhtust ärakuulamist viia läbi kodukorraseaduse reglemendi järgi, teen seda hea meelega. Toomas Alatalu.

10:00 T. Alatalu

Lugupeetud esimees, mu küsimus on samast valdkonnast. Kas enne õhtust ärakuulamist me saame laudadele ka mingeid materjale?

10:00 Esimees

Praegu ei ole selle toiminguga organiseerijatel küll nii mõeldud, kuid meil on alguseni aega, täpsustame asjaolusid töö korras. Räägime komisjoni esimeestega, kui see osutub vajalikuks ja võimalikuks, miks ka mitte. Kolleegid, kas me võime minna päevakorra juurde? Ma värskendan teie mälu ja selgitan, kuidas me nüüd käsilevõetavaid päevakorrapunkte arutame. Tegemist on seaduseelnõude arutamise erijuhuga. Need seadused võetakse vastu ühel lugemisel. Meil on mõned tõlgendamist võimaldavad sätted eelnevalt kokku lepitud, kokkulepe seisneb järgmises: pärast ettekande kuulamist, ettekandjale küsimuste esitamist, ka kaasettekande kuulamist ja kaasettekandjale küsimuste esitamist kutsume kõnetooli asjaosalise, Riigikohtu liikme kandidaadi. Veerandtunni jooksul võib iga rahvasaadik esitada ühe küsimuse. Siis me peame läbirääkimisi, kui selleks on soovi, ning see seadus võetakse vastu

salajasel hääletusel, igaühe kohta eraldi. Me senine kokkulepe on olnud küll selline, et igaühele esitatakse küsimusi veerandtunni ulatuses, kuid me ei pea seda tegema, me ei ole kohustatud seda tegema ja meist oleks väga kena, kui me aega ei kuritarvitaks. Riigikohus tahab tööle hakata.

2. 10:00 Tõnu Antoni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Kolleegid, alustame seaduseelnõu läbiarutamist, kõne all on härra Tõnu Antoni nimetamine Riigikohtu liikmeks. Juhatusepoolse ettekande peab kolleeg Tunne Kelam.

10:00 T. Kelam

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastavalt põhiseaduse §-le 150 on Riigikogu kohus kinnitada Riigikohtu liikmed. Riigikohtu esimees ja Riigikohtusse kandideerimise avalduste läbivaatamise komisjon on esitanud Riigikohtu liikme kandidaadiks härra Tõnu Antoni.

10:00 Esimees

Kas kolleeg Tunne Kelamile on küsimusi? Ei ole. Suur tänu! Juhtivkomisjon on riigiõiguskomisjon. Kas kolleeg Mart Nutt soovib teha kaasettekande? Mart Nutt.

10:00 M. Nutt

Lugupeetud Riigikogu esimees! Ma leian, et see ei ole vajalik.

10:00 Esimees

Juhtivkomisjon toetab. Palume kõnetooli härra Tõnu Antoni. Kui härra Tõnu Anton soovib, võib esineda programmilise lausega. Ei soovi. Millised on küsimused Tõnu Antonile? Kolleegid, tuhat vabandust, selle seaduse eelnõu juhtivkomisjon on õiguskaitsekomisjon ja komisjoni liider praegu teatas mulle, et ta toetab nende seaduste vastuvõtmist. Aitäh! Ja nüüd küsimused. Mart-Olav Niklus.

10:00 M.-O. Niklus

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud Tõnu Anton, millised on olnud teie suhted kommunistliku parteiga?

10:00 T. Anton

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigilt nendelt kandidaatidelt, kes pidasid võimalikuks ja soovisid kandideerida Riigikohtu liikme kohale, tuli esitada elulookirjeldus komisjonile, mille te moodustasite kandidaatide läbisõelumiseks. Selles elulookirjelduses teatasin nimetatud komisjonile, et ma olen olnud NLKP liige ja olen lahkunud sellest parteist pärast minu valimist Ülemnõukogu liikmeks 1990. aastal. Ühtegi teise parteisse ma astunud ei ole, ühtegi teise parteisse või poliitilisse liikumisse ei kuulu ma ka täna.

10:00 Esimees

Suur tänu! Paul-Olev Mõtsküla.

10:00 P.-O. Mõtsküla

Ma tänan! Härra Anton, millised sidemed, või on see ainult nimede kokkulangemine, on Võrus tegutseva Tõnu Antoniga?

10:00 T. Anton

Arvatavasti on tegemist nimekaimuga, kuid küllap mingid sidemed on olemas, kui selline küsimus minule esitatakse pärast minu väidet, et pärast NLKP-st lahkumist ma ei ole kuulunud ühtegi parteisse ega ei ole seotud ühegi partei või poliitilise liikumisega.

10:00 Esimees

Suur tänu! Ignar Fjuk.

10:00

Härra esimees, lugupeetud Tõnu Anton! Ma mäletan eelmist aastat meeldivana just seetõttu, et te juhtisite Põhiseaduse Assambleed nii hiilgavalt. Kas te olete saanud eduka töö eest assamblees palju tänukirju?

10:00 T. Anton

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei ole veendunud, et mina või ka härra Fjuk on pädev hindama Põhiseaduse Assamblee tööd. Ma arvan, et seda tehakse ajaliselt distantsilt ja et minu roll seoses Põhiseaduse Assambleega oli eeskätt organisatoorne. Mis puutub tänukirjadesse, siis minuni neid jõudnud ei ole, kuid isiklikult tunnen väga sügavat heameelt selle üle, et üsna keerulises poliitilises ja õiguslikus olukorras suutis Põhiseaduse Assamblee leida kompromissi, mis võimaldas kehtestada Eesti Vabariigi põhiseaduse, minna vastu Riigikogu valimistele ja arendada Eesti Vabariiki rahulikul ja järjepideval moel.

10:00 Esimees

Suur tänu, härra Tõnu Anton! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

10:00 T. Anton

Suur tänu!

10:00 Esimees

Minu tähelepanu juhiti õigustatult sellele, et oleks otstarbekas ära kuulata ka riigikohtuniku kaasettekanne. Palun kõnetooli härra Maruste.

10:00 R. Maruste

Austatud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha Tõnu Antoni iseloomustamisega teie aega pikalt koormata, sellepärast et te olete temaga tuttavad. Ma leian, et olemasolevatest Riigikohtu liikme kandidaatidest on Tõnu Anton üks sobivamaid, sest tal on väga kõrge kvalifikatsioon põhiseaduse küsimustes, peale selle on ta olnud Tartu Ülikoolis akadeemilisel tööl. Mina Riigikohtu esimehena toetan igati Tõnu Antoni kandidatuuri ja palun ka teil seda teha.

10:00 Esimees

Küsimus Toomas Alatalult.

10:00 T. Alatalu

Lugupeetud juhatus, lugupeetud Riigikohtu esimees! Mu küsimus ei ole seotud konkreetset härra Antoniga. Ma mõtlesin, et on võimalik, kuna te esinete enne härra Antoni pultitulekut, küsida, millistel motiividel esitati ainult 11 kandidaati ja 6 jäeti kõrvale? Ma ei tunne huvi konkreetsete inimeste vastu, aga millistel põhjustel, kui on võimalik seda täpsustada.

10:00 Esimees

Suur tänu, härra riigikohtunik! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kas on sõnasoovijaid, kõnepidajaid? Ei ole. Me fikseerime selle seisundi, et läbirääkimised on peetud. Ma oletan, et ettekandjad ei soovi lõppsõna? Ei soovi. Kas ma võin panna seaduseelnõu hääletusele? Nagu öeldud, hääletamine on salajane, otsus võetakse vastu lihthäälteenamusega. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Tõnu Antoni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 56 Riigikogu liiget, vastu on 14, 5 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud. Tõnu Anton on nimetatud Riigikohtu liikmeks. (Aplaus.)

3. 10:00 Jüri Ilvesti Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame järgmise seaduseelnõuga: Jüri Ilvesti nimetamine Riigikohtu liikmeks. Ma palun ettekandeks kõnetooli kolleeg Tunne Kelami.

10:00 T. Kelam

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastavalt põhiseaduse §-le 150 ja lähtudes Riigikohtu esimehe ettepanekutest on Riigikohtu liikme kandidaadiks esitatud Jüri Ilvest.

10:00 Esimees

Kas on küsimusi kolleeg Tunne Kelamile? Ei ole. Tänan! Vahest kuulame kõigepealt ära juhtivkomisjoni seisukoha. Jüri Rätsep.

10:00 J. Rätsep

Austatud juhatus, lugupeetud kolleegid! Mul on eriline rõõm tervitada õiguskaitsekomisjoni nimel kõiki Riigikohtu liikme kandidaate seoses sellega, et nende tööaega hakatakse arvestama meie vabariigi väga tähtsa juubeli järgi. Sel juubelijärgsel päeval on mul au teatada, et õiguskaitsekomisjon toetas teiste hulgas ka Jüri Ilvesti kandidatuuri.

10:00 Esimees

Suur tänu! Kas Jüri Rätsepale on küsimusi? Tundub, et ei ole. Kuulame ära ka riigikohtuniku kaasettekande.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Kas keegi soovib arvamust avaldada? Fikseerime, et läbirääkimised on peetud. Ma oletan, et ettekandjad ei soovi lõppsõnadega esineda. Tänan! Kas ma võin panna seaduseelnõu hääletusele? Kutsume härra Ilvesti kõnetooli. Oleksin peaaegu unustanud. Kas te olete nõus kohe küsimustele vastama või soovite esineda programmilise lausega?

10:00

Aitäh! Pigem küsimused.

10:00 Esimees

Jüri Toomepuu.

10:00 J. Toomepuu

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra Ilvest! Kas te, palun, räägiksite meile oma vahekorraist kommunistliku parteiga? Kui te olete kunagi liige olnud, millal te astusite liikmeks, mis ametikohti te seal pidasite, millal te välja astusite, mis põhjusel? Kas te olete ka mingi muu poliitilise partei või organisatsiooni liige?

10:00 Esimees

Suur tänu! Enn Tarto.

10:00 E. Tarto

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud kandidaat, kuna te töötasite ka Ülemkohtus, kuidas te iseloomustaksite Eesti NSV Ülemkohtu poliitilisi repressioone? Ma mõtlen Mart Nikluse, Enn Tarto, Jüri Kuke ja teiste repressioonide kohta?

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, kas ma võin panna seaduseelnõu hääletusele? Panen hääletusele, hääletamine on salajane. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Jüri Ilvesti Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 49 Riigikogu liiget, vastu 17, 8 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud, Jüri Ilvest on Riigikohtu liige.

4. 10:00 Peeter Jerofejevi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame, ma palun uuesti kõnetooli härra Tunne Kelami.

10:00 T. Kelam

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastavalt põhiseaduse §-le 150 ja Riigikohtu esimehe ettepanekule on Riigikohtu liikme kandidaadiks esitatud Peeter Jerofejev.

10:00 Esimees

Suur tänu! Kas meil on küsimusi Tunne Kelamile? Ei ole. Kuulame jällegi ära kõigepealt juhtivkomisjoni kaasettekande. Jüri Rätsep.

10:00 J. Rätsep

Õiguskaitsekomisjon arutas personaalselt ka Peeter Jerofejevi kandidatuuri ja aktsepteeris Riigikogu moodustatud komisjoni seisukoha. Peeter Jerofejev on Kohtunike Seltsi esimees, erudeeritud jurist. Nende tunnuste tõttu ja kõige muu, ka erialase kvalifikatsiooni tõttu pidas õiguskaitsekomisjon Peeter Jerofejevit sobivaks täitma Riigikohtu liikme ülesandeid.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi Jüri Rätsepale ei ole. Kuulame ära ka riigikohtuniku härra Maruste.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Palume kõnetooli härra Peeter Jerofejevi. Paneme kõigepealt paika suhted komparteiga. Katrin Linde.

10:00 K. Linde

Tänan, härra esimees! Esimene pool on siis peaaegu minu eest ära tehtud, ainult et ma palun ka motivatsiooni: kui, siis miks, ja kui välja, siis miks, ja kas te olete Eesti Vabariigi kodanik?

10:00 P. Jerofejev

Lugupeetud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu! Astusin NLKP liikmeks 1987. aastal seetõttu, et valmistusin kohtunikuametiks. Välja astusin 1990. aastal. Kogu tegevus seisnes liikmemaksu maksmises. Toimusid ka parteikoosolekud, nii nagu see tol ajal oli ette nähtud. Küsimused olid tööalased. Teisele küsimusele vastan, et ma olen Eesti Vabariigi kodanik.

10:00 Esimees

Suur tänu! Mart-Olav Niklus.

10:00 M.-O. Niklus

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud härra Jerofejev! Kuidas te hindate Tartus 1970. aastate lõpul toimunud kohtuprotsessi Hannes Enelhielmi üle, kes oli keeldunud Nõukogude armees teenimast?

10:00 M.-O. Niklus

Kohtuotsust. Ja teie osa selle kohtuotsuse tegemisel.

10:00 P. Jerofejev

Jah, nime järgi ma olin selle kohtuistungi eesistuja. Ma ei oska hinnangut anda, hinnang on kohtuotsuses fikseeritud.

10:00 Esimees

Suur tänu! Enn Tarto.

10:00 P. Jerofejev

Aga kuidas te tõlgendate keeldumist?

10:00 Esimees

Läbirääkimised meil jätkuvad, nii et arvamust on võimalik avaldada. Nüüd küsimused. Ants Erm.

10:00 A. Erm

Härra Jerofejev, te ütlesite, et astusite 1987. aastal EKP-sse, et saada kohtunikuks. Kes sundis või mõjutas teid seda tegema või kes käskis seda teha?

10:00 P. Jerofejev

Keegi ei sundinud ega käskinud ega mõjutanud. Öeldi, et tuleb astuda NLKP liikmeks.

10:00 A. Erm

Kes see oli?

10:00 P. Jerofejev

Seda ma tõesti ei mäleta.

10:00 Esimees

Suur tänu! Jüri Toomepuu.

10:00 J. Toomepuu

Lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat, kui teie mõistsite süüdi need, kes keeldusid okupatsioonivägedes teenimast, kas teie arvates oli see õigesti tehtud? Kas te olete uhke selle üle?

10:00 Esimees

Aitäh! Viktor Niitsoo.

10:00 V. Niitsoo

Austatud juhatus, lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat! Ma tahan teada Teet Papsoni ja Hannes Enelhielmi kohtuasja kohta. Kas te olete astunud samme nende rehabiliteerimiseks ja neile tekitatud kahju hüvitamiseks?

10:00 P. Jerofejev

See peaks olema kõrgema kohtu ülesanne, mina isiklikult ei ole seda teinud.

10:00 Esimees

Suur tänu! Vardo Rumessen.

10:00 V. Rumessen

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat! Te ütlesite äsja, et need noormehed, kes hoidusid sõjaväeteenistusest kõrvale, motiveerisid seda oma (teie sõnade järgi) patsifistlike veendumustega. Kas ma võin sellest järeldada, et kohtuotsus sündis teie poolt sellel põhjusel, et süüdistasite neid inimesi oma veendumustes?

10:00 P. Jerofejev

Ei, seda järeldust teha ei saa. Nad mõisteti süüdi sellepärast, et nad hoidusid kõrvale, selle eest, et neil sellised veendumused olid, neid küll süüdi ei mõistetud. Ka põhiseadus ütleb, et veendumustega ei saa põhjendada seaduserikkumist, ma pean just seda silmas, mitte mingil juhul seda, et veendumuse eest saab süüdi mõista.

10:00 Esimees

Suur tänu! Paul-Olev Mõtsküla.

10:00 P.-O. Mõtsküla

Härra eesistuja! Mul on küsimus kõnealuste sõjaväeteenistusest keeldujate kohtuprotsessi kohta. Kas te võite kinnitada, et otsuse langetamisel juhendusite ainult seadusest ja oma sisetundest või saite kelleltki ka otseseid või kaudseid juhendeid? Kui saite, siis kellelt?

10:01 P. Jerofejev

Otsuse langetamisel juhendus kohus seadusest ja ka tol ajal kehtinud kohtupraktikast, mitte mingeid juhiseid tol ajal keegi ei andnud. Võib-olla ei olnud enam see aeg, kui nii tehti. Varasema perioodi kohta ma ei oska öelda.

10:01 Esimees

Suur tänu, härra Jerofejev, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kas keegi soovib arvamust avaldada? Enn Tarto.

10:01 E. Tarto

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu! Ma olin hästi tuttav nii Enelhielmi kui ka Paponiga, viibisin isiklikult kohtus, kontrollisin tookord materjale. Tolleaegsete Nõukogude seaduste järgi ei oleks saanud ilma tõde väänamata neid poisse süüdi mõista, sest poisid ei hoidunud sõjaväeteenistusest kõrvale, vaid keeldusid sellest. Seda kinnitati ka kohtusaalis korduvalt. Aga tookord Nõukogude seadusandluses sellist paragrahvi ei olnud. See on üks tähelepanek. Teiseks. Ma ei tea, millised olid härra Jerofejevi suhted KGB-ga, kuid enne protsessi, protsessi ajal ja pärast protsessi keerlesid nii nende poiste kui ka nende tuttavate ümber aktiivselt KGB-lased. Jälgiti, kes on protsessil, kellega nad suhtlevad jne. Kõik need protsessid noorte üle, kes keeldusid okupatsiooniarmees teenimast, ja antud juhul nad, eks ole, keeldusid seda tegemast patsifistlikel kaalutlustel, kõik see värk oli KGB-ga tihedalt seotud. Aitäh!

10:01 Esimees

Suur tänu! Katrin Linde.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kas lõpetame läbirääkimised? Tiit Käbin.

10:01 T. Käbin

Tänan, lugupeetud esimees! Mul on protseduurilist laadi probleem ja ma tõstataksin selle praegu, et me hiljem ei hakkaks kuulma erinevaid tõlgendusi, arvamusi, et Riigikohus on nimetatud ametisse põhiseadust rikkudes. Küsimus on selles, et vastavalt kohtunike staatuse seadusele astub Riigikohtu esimees ametisse ametivande andmisel. See on analoogiline ministri ametisse astumisega, ta võib olla nimetatud ametisse, kuid enne ei asu ta ministri ülesandeid täitma, kui ta pole Riigikogu ees ametivannet andnud. Ka Riigikohtu esimees peab andma ametivande Riigikogu ees. Seda veel tehtud ei ole. Põhiseadus ütleb, et Riigikogu nimetab Riigikohtu esimehe ettepanekul ametisse Riigikohtu liikmed. Kui Riigikohtu esimees ei ole veel ametivannet andnud, tähendab, ta ei ole veel ametisse asunud. Minu jaoks ei tähenda see, et ta ei või õigust mõista, vaid ta ei või täita põhiseaduses fikseeritud funktsiooni, esitada Riigikogule Riigikohtu liikmete kandidaate. Aitäh! (Hääl saalist.)

10:01 Esimees

Võib-olla kuulame kõigepealt ära härra Maruste. Mul on oma seisukoht, aga ma pean tulema siis alla kantslisse. Härra Maruste, kas te tahate öelda midagi Riigikogule?

10:01 R. Maruste

Ma olen mõelnud selle küsimuse üle. Mina olen käsitlenud vandeandmist kui vannet õigusemõistmise kohta, kohtuotsuste tegemise kohta. Vandeandmine on viibinud sel põhjusel, et on tulnud organiseerida, formeerida Riigikohut ja teha muud tööd, mida kohtureformi ettevalmistamiseks teha on vaja. Ja sellise tõlgenduse alusel olen ka talitanud.

10:01 Esimees

Aitäh, härra Maruste! Kui Riigikogu soovib, et me tõlgendame põhiseaduse sätteid selliselt, et härra Maruste ei ole volitatud tegema kaasettekannet, on juhatus valmis selle tõlgendusega nõustuma. Küll aga need seaduseelnõud, mida me praegu arutame, ei ole esitatud mitte riigikohtuniku poolt, vaid Riigikogu juhatuse poolt. Ma kordan veel üle. Kui härra Marustel ei ole volitusi teha kaasettekannet ja Riigikogu soovib seda sätet niimoodi tõlgendada, siis härra Marustel siia kõnetooli asja ei ole. Ei midagi rohkemat. Kuna me ei ole läbirääkimisi lõpetanud, siis jätkame. Jaanus Betlem.

10:01 J. Betlem

Austatud Riigikogu esimees, austatud Riigikogu liikmed! Eesti Vabariigi põhiseaduse § 65 ütleb, et Riigikogu nimetab Riigikohtu esimehe ettepanekul ametisse Riigikohtu liikmed, mitte Riigikogu juhatuse ettepanekul, niisiis saame tegutseda ainult põhiseaduse järgi. Kui Riigikohtu esimees ei ole esitanud Riigikohtu liikmeid meile kinnitamiseks, siis me neid kinnitada ei saa. Tänan!

10:01 Esimees

Vambola Põder.

10:01 Esimees

Seda teemat, härra Põder, me just parasjagu laua ääres arutame. Ka meie ei näe mingisuguseid põhjusi, miks me ei võiks seda ametivannet ära kuulata. Siin on küll tõlgendamise võimalusi, aga see ei ole see teema, mille puhul me peame valima tõlgendamise variantidest. Asi peab olema nii puhas, et tõlgendamise võimalused on viidud miinimumini. Tõsi on see, et vastavalt kodukorraseadusele pakub need päevakorda juhatus, seda ta ongi teinud. Kuid tõsi on ka see, et Riigikohtu liikmete kandidaadid esitab riigikohtunik. Härra Maruste tõlgendab põhiseadust selliselt, et tema põhifunktsioon on kohut mõista. Kas see jätab võimaluse tõlgendada, et kandidaatide esitamine ei ole tema põhikohus? Ilmselt mitte. Me ei lõpeta praegu läbirääkimisi, palun ärge lahkuge saalist. Juhatus peab nõu. Olukorrast leitakse väljapääs. Kolleegid, läbirääkimised ei ole lõppenud, ma kutsun uueks kaasettekandeks kõnetooli härra Rait Maruste.

10:01 R. Maruste

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Probleem, mis praegu tekkis, tuleneb sellest, et seaduses on võimalik kaheksugune tõlgendus. Kohtuniku staatuse seaduse § 8 1. lõikes on kirjas, et ametisse astumisel annavad kohtunikud ja kohtu kaasistujad järgmise ametivande: töotan jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale ning oma südametunnistuse järgi mõista kohut kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja seadustega. See tähendab, et vanne käib õigusemõistmise kohta, kohtulahendite tegemise kohta. Mina ja minu kolleegid tõlgendasime seda niiviisi ega pidanud vajalikuks enne ametivannet anda, sest põhiseaduses ei ole see kirjas. Kui lugeda põhiseaduse seda osa, mis käsitleb kohut, siis seal ei ole ametivande kohta öeldud poolt sõnagi. Sellest siis niisugune tõlgendus. Nüüd on kaks võimalust: kas te aktsepteerite selle tõlgenduse või kui te ei aktsepteeri, siis ma olen valmis andma ametivande. Aga sel juhul me peaksime tulema nende hääletamiste juurde tagasi.

5. 10:00 Rait Maruste ametivanne

10:00 Esimees

Kolleegid, mul on selline ettepanek: ärgem esitagem rohkem küsimusi, vaid võtkem härra Marustelt vastu ametivanne. Olete nõus? Härra Toomepuu on nõus? Aitäh! Kõik ettevalmistused tehakse momentaanselt. Ka mina olen valmis tunnistama, et siin on tõlgendamise võimalusi. See võib olla isegi aluseks akadeemilistele vaidlustele, kuid meil tuleb viia need võimalused miinimumini või nad välistada. Me võtame praegu härra Marustelt kohtuniku ametivande, pärast seda me veel kaalume, mis me teeme nende seadusandlike aktidega, mis on hääletamisel juba vastu võetud. Ma väidan, et need aktid ei

muutu automaatselt õigustühiseks, kuid lähtudes seisukohast viia miinimumini tõlgendamise võimalused, tuleb kaaluda, kas need hääletustulemused annulleerida ja uuesti hääletada. Härra Toomepuu, protseduuriküsimus? Jüri Toomepuu.

10:00 J. Toomepuu

Ta ei olnud ametisse astunud ja seepärast peaks uuesti hääletama.

10:00 Esimees

Me kaalume seda. Siin on tõetera sees. Kolleegid, me kaldume hetkeks käsilolevast päevakorrapunktist kõrvale. Kodukorraseadus ütleb, et istungi juhataja peab selgelt märku andma, millal kaldutakse päevakorrapunkti arutamisest kõrvale. Nüüd kaldutakse. Me asume vastu võtma Riigikohtu esimehe härra Rait Maruste ametivannet ja palume teda kõnetooli.

10:00 R. Maruste

Ametivanne. Töotan jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale ning oma südametunnistuse järgi mõista kohut kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja seadustega.

10:00 Esimees

Palun alla kirjutada.

6. 10:00 Tõnu Antoni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimese lugemise jätkamine

10:00 Esimees

Kolleegid, igasuguste lahkarvamuste ärahoidmiseks me teeme ettepaneku hääletada ilma läbirääkimisteta uuesti kaks vastuvõetud seadust ja eelmised hääletustulemused annulleerida. Ollakse nõus? Katrin Linde.

10:00 K. Linde

Tänan, härra esimees! Kas võib asja kiirendamiseks paluda, et iga uus kandidaat räägib kohe oma suhetest komparteiga ja siis esitatakse teisi küsimusi?

10:00 Esimees

Me esitame selle ettepaneku kandidaatidele. Kolleegid, praegu juhatus toimib teie usalduse ja oma tõlgenduse alusel. Ma panen hääletusele seaduseelnõu Tõnu Antoni nimetamise kohta Riigikohtu liikmeks. Hääletamine on salajane. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Tõnu Antoni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 53 Riigikogu liiget, vastu on 19, 8 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud, Tõnu Anton on Riigikohtu liige.

7. 10:00 Jüri Ilvesti Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimese lugemise jätkamine

10:00 Esimees

Järgmine hääletusvoor. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Jüri Ilvesti Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 52 Riigikogu liiget, vastu on 17, 11 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud. Jüri Ilvest on Riigikohtu liige.

8. 10:00 Peeter Jerofejevi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimese lugemise jätkamine

10:00 Esimees

Kõik protseduurilised menetlused on läbitud ka selle eelnõu arutelul, mis käsitleb Peeter Jerofejevi kandidatuuri. Kas võin hääletusele panna? Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Peeter Jerofejevi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 22 Riigikogu liiget, vastu on 39, 17 jäid erapooletuks. See seadus jääb vastu võtmata.

9. 10:00 Lea Kalmi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame, ma palun kõnetooli kolleeg Tunne Kelami. Mis juhtus? Protseduuriline? Paul-Olev Mõtsküla.

10:00 P.-O. Mõtsküla

Ma ei tea, kas on võimalik esitada kõigile kandidaatidele Katrin Linde küsimus juba enne?

10:00 Esimees

See on kokkuleppe küsimus. Teeme niimoodi, kui me kutsume järgmise Riigikohtu liikme kandidaadi kõnetooli, esitame talle selle küsimuse ja otsustame koos, kas see on kõigile universaalne küsimus.

10:00 T. Kelam

Lugupeetud esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastavalt põhiseaduse §-le 150 ja Riigikohtu esimehe ettepanekule on Riigikohtu liikme kandidaadiks esitatud Lea Kalm.

10:00 Esimees

Kas Tunne Kelamile on küsimusi? Jüri Toomepuu.

10:00 J. Toomepuu

Lugupeetud juhatus, lugupeetud härra Kelam! Kas kõik Riigikohtu esimehe esitatud ja teie esitatud kandidaadid on endised kompartei liikmed?

10:00 T. Kelam

Selle kohta on meil juba kokkulepe, et kandidaatidel on võimalus sellele küsimusele ise vastata.

10:00 J. Toomepuu

Teie ei taha vastata?

10:00 Esimees

Kui Tunne Kelam teab, siis ta võib vastata, ta ei pruugi peast mäletada. Kas on veel küsimusi Tunne Kelamile? Ei ole. Jüri Rätsep juhtivkomisjoni nimel.

10:00 J. Rätsep

Austatud juhatus ja kolleegid! Valikukomisjon selekteeris kandidaatide hulgast ka Lea Kalmu, õiguskaitsekomisjon toetas oma otsusega Lea Kalmu kandidatuuri.

10:00 Esimees

Kas on küsimusi? Tundub, et on. Jüri Toomepuu, teine küsimus.

10:00 J. Toomepuu

Lugupeetud juhatus! Lugupeetud ettekandja, kas teie olete nõus vastama sellele küsimusele, millele härra Kelam ei tahtnud vastata: kas kõik kandidaadid on olnud varem kommunistliku partei liikmed?

10:00 J. Rätsep

Minu mälu järgi on kõik kandidaadid pikema või lühema aja jooksul olnud NLKP liikmed. Advokaadina ja sellesse parteisse mittekuulunud tegelasena kinnitan, et nõukogude korra ajal ei olnud kohtunikuna ja

õigussüsteemi tiptlülides töötamine teisiti mõeldavgi, vastasel juhul ei oleks olnud kohtunikuna või õigusorgani tipttasemel töötamine meie oludes võimalik. Ma kinnitan, et see oli nii. Ma ei tea ühtegi kohtunikku, kes oleks saanud mõnegi kuu olla kohtunik ilma EKP-sse kuulumata. Ma ei tea, kuidas seda nimetada, see on selle professiooni traagika.

10:00 Esimees

Aitäh! Jaak Roosaare.

10:00 Esimees

Suur tänu! Vardo Rumessen.

10:00 V. Rumessen

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas teie komisjon arutas ka seda küsimust ja kui arutas, millisele tulemusele te jõudsite? Kas kõik esitatud kandidaadid, nagu ma võin praegu teha järelduse, ei olegi seotud KGB-ga ja kas te arutasite nende võimalikku kuuluvust KGB-sse? Aitäh!

10:00 J. Rätsep

Me arutasime nende võimalikku kuuluvust KGB-sse ja me kuulasime nad ära Riigikohtu esimehe kabinetis töötanud komisjoni ees, kusjuures ka tolles komisjonis esitati individuaalse ärakuulamise käigus sel teemal küllalt teravaid küsimusi. Tänuväärset oli väga nõudlik kolleeg Jüri Adams. Seda küsimust ei jäetud kahe silma vahele. Aga me ei saanud kelleltki ega kellegi kohta andmeid selle kohta, et ta on olnud seotud KGB-ga. Süümevanne oli neil muidugi juba antud seoses nende töötamisega nimetataval või valitaval ametikohal. See põhiseaduse nõue oli täidetud.

10:00 M.-O. Niklus

Nimelt selle kohta, et mõni nendest Riigikohtu liikme kandidaatidest, kes võib-olla annab veel mingi vande, on varem vandunud truudust ja ustavust mõnele teisele režiimile.

10:00 Esimees

Täna, Jüri Rätsep! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kuulame ära ka riigikohtuniku. Palun, härra Maruste!

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et härra Marustele on küsimusi. Jüri Toomepuu.

10:00 J. Toomepuu

Lugupeetud Riigikohtu esimees! Kas teie esitatud kandidaatide hulgas oli keegi, kes ei ole varem olnud kommunistliku partei liige? Ma tunnen päris paljusid juriste ja advokaate, kes pole olnud kommunistliku partei liikmed. Kas teie leidsite ühegi nendest olevat väärilise kandideerima Riigikohtu liikmeks?

10:00 R. Maruste

Ma rääkisin mitme inimesega, kes polnud oma varasemas elukäigus NLKP liige. Nende 18 hulgas, kes esitasid avalduse, oli, kui mu mälu mind ei peta, kaks inimest, kes ei ole NLKP liikmed olnud, kuid mitmesugustel põhjustel need inimesed, kellega ma rääkisin, ei pidanud võimalikuks tulla Riigikohtusse tööle. Nende kohta leidis ka komisjon, et nende inimeste professionaalsed, erialased, isiksuslikud omadused ei vasta riigikohtunikule esitatavatele nõuetele. Ja nii kujuneski, et kõik praegu esitatud kandidaadid on kunagi kuulunud NLKP liikmeskonda.

10:00 Esimees

Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Täna! Palume kõnetooli proua Lea Kalmi. Nagu me kokku leppisime, kõigepealt sidemetest komparteiga. Motiivid, argumendid.

10:00 Esimees

Suur tänu! Paul-Olev Mõtsküla.

10:00 P.-O. Mõtsküla

Ma tänan, härra esimees! Minu küsimus on võib-olla kaheaspektiline, aga sisuliselt üks ja seesama. Tegemist ei ole kahe küsimusega, vaid ühe küsimuse kahe aspektiga. Ma suunan selle küsimuse kõikidele kõnepulti tulevatele kandidaatidele. Milliseid samme astus lugupeetud kandidaat oma nõukogudeaegses tegevuses, kas või ühegi, et lagundada toda ebaõiglusele tuginevat süsteemi või vähemalt leevendada tolle süsteemi ebaõigluse ohvrite saatust? Ja sellega kaasneb ka teine aspekt: kuivõrd teie perekond või teie vanemate perekond on kannatanud Nõukogude poliitrepresioonide all?

10:00 Esimees

Need on kaks küsimust, mitte üks küsimus. Nii ka kvalifitseerime.

10:00 P.-O. Mõtsküla

Selge.

10:00 Esimees

Suur tänu! Katrin Linde.

10:00 K. Linde

Täna, härra esimees! Lugupeetud kandidaat! Oletame, et mingitel poliitilistel põhjustel on keegi isik ebasoovitav ja võimud teevad teile ettepaneku koos vastavate materjalidega, mis ka teile antakse, teha temast kriminaalkurjategija. Kuidas te käitute?

10:01 L. Kalm

Küsimus on muidugi hüpoteetiline. Ma pean ütlema, et mul puudub selline kogemus, aga ma võin teile lubada, et kellestki kurjategijat käsu peale teha ei ole võimalik, seda ei suudaks ka mina.

10:01 Esimees

Suur tänu! Mart-Olev Niklus.

10:01 L. Kalm

Ma saan aru, härra Niklus, et see on teile väga segav ja häiriv asjaolu. Ilmselt kõik saame sellest aru. Ma panen käe südamele ja ütlen ausalt, et ma ei tea momendil, kuidas ma hakkaksin seda probleemi lahendama, kui mind kinnitatakse Riigikohtu liikmeks. Ma ei tea, sest ma ei ole ühegi küsimuse lahendamisel pakkunud valmislahendeid. Kohtunik peab alati lähtuma konkreetsest situatsioonist ja kehtivast seadusest. Ennustama ma ei hakka, see ei oleks aus.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kalle Jürgenson.

10:01 L. Kalm

Mis puutub Tartu maakonna valdadesse (ma oskan rääkida ainult Tartu maakonna kogemustest), siis valdadel on üks suur probleem. Nimelt puudub heal tahtel väga tihti juriidiline kirjaoskus. Ja nii juhtub, et vallad võtavad vastu otsuseid, mis ei ole juriidiliselt vettpidavad. Minu arvates kipuvad maavolikogu ja maakonnavalitsus seadust rikkuma lausa tahtlikult ja teadlikult. Motiiv on muidugi väga ilus, eesmärk pühitseb abinõu, nii nad ennast väljendavad. Kuid seal ei ole küsimus niivõrd juriidilises kirjaoskamatuses, kuivõrd selles, et tegelik elu maal käib siiski teist rada; ei jõudnud austatud Ülemnõukogu ega jõua ka austatud Riigikogu oma seadusandliku baasiga järele. Vastuolude tekkimine pealinna ja maakohtade vahel, niisamuti vastuolu maakonna ja valla vahel on ajalooline ja igipõline. Ma ei ole seda meelt, et kõike saab lahendada ainult valla tasemel. Ma olen seda meelt, et peab jääma ka maakonnavalitsuse tase, eeskätt seetõttu, et ei ole nii palju helgeid ja tarku inimesi, kes suudaksid kõike seda ka formaaljuriidiliselt niimoodi vormistada ja vastu võtta, nagu on vaja. Ma loodan, et ma vastasin sisuliselt teie küsimusele.

10:01 Esimees

Suur tänu, proua Kalm, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

10:01 L. Kalm

Ma tänan teid!

10:01 Esimees

Kas keegi soovib arvamust avaldada? Kas Olav Anton tahtis küsida või arvamust avaldada? Arvamust avaldada. Olav Anton.

10:01 O. Anton

Aitäh, härra esimees! See aramusavaldus on rohkem protsessi kui konkreetse seaduseelnõu kohta, mis puudutab kandidaati. Ma juhin austatud kogu, meie rahvaesindajate tähelepanu põhiseaduse §-le 12, milles on öeldud, et kedagi ei tohi diskrimineerida poliitiliste veendumuste tõttu. Sama paragrahvi 2. lõik ütleb, et poliitilise vihkamise õhutamine on seadusega keelatud ja karistatav. Härra Nikluse tõstatatud probleemile on vastus põhiseaduse §-s 15: igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Põhiseaduse § 22 ütleb, et kedagi ei tohi käsitada kuritöös süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus, s.t et ei saa rääkida Nürnbergist enne, kui on olemas Nürnbergi otsused. Ja nüüd protest praeguse protsessi kohta, see ei ole mitte juhatusele, vaid kogu saalile: ma ei saa aru, miks osa saadikuid teeb praegu tõsist propagandat komparteele? Kes on natukene sotsiaalpsühholoogiaga kokku puutunud, teab, et negatiivne informatsioon või negatiivne reklaam, mida see klaperjaht kahtlemata on, annab väga tugeva positiivse efekti. Ma olen väga huvitatud, kui mulle vastataks, kas seda tehakse teatud ärilistel kaalutlustel, kokkuleppeliselt või on lihtsalt aatekaaslaste ühendus. Ma ei näe mingit vajadust reklaamida praeguses Eesti riigis komparteeid. Palun edaspidi suhtuda n.-ö. kainemalt ja kaalutlevamalt sellesse probleemi. Aitäh!

10:01 Esimees

Suur tänu! Kalju Pöldvere.

10:01 Esimees

Suur tänu! Jaak Roosaare.

10:01 Esimees

Kas lõpetame läbirääkimised? Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käsiloleva seaduseelnõu üle? Selle ettepaneku poolt on 57 Riigikogu liiget, vastu on 2, 4 jäid erapooletuks. Läbirääkimised on lõpetatud. Lõppsõna ei soovi? Lõppsõna soovijaid ei ole. Fraktsiooni nimel? Palun kõnetooli, 3 minutit lõppsõnaks.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kas võin panna seaduseelnõu hääletusele? Hääletamine on salajane. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Lea Kalmi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 65 Riigikogu liiget, vastu on 7, 8 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud ja proua Lea Kalm on Riigikohtu liige. (Aplaus.)

10. 10:00 Eerik Kergandbergi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine**10:00 Esimees**

Jätkame, kolleegid.

10:00 T. Kelam

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastavalt põhiseaduse §-le 150 ja Riigikohtu esimehe ettepanekule on Riigikohtu liikme kandidaadiks esitatud Eerik Kergandberg.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Jüri Rätsep, mida arwab juhtivkomisjon?

10:00 J. Rätsep

Austatud kolleegid! Läbi kahe komisjoni oli Eerik Kergandbergi kandidatuuri üle otsustamine suhteliselt väga lihtne. Ta on praegu Tartu Ülikooli kriminaalprotsessi professor. Eksamineerisime teda valikukomisjonis ja imetlesime tema väga olulisi ja tänapäevaseid teadmisi mitme õigussüsteemi kriminaalprotsessi valdkonnas. Kui nii mõndagi vanema põlvkonna teadlast võib kahtlustada armumises nõukogulikkude mõtlemislaadi või teatavasse õigussüsteemi, siis vestlemine Eerik Kergandbergiga oli lootustandev kandidatuuri suhtes ja kasulik eksamineerijate eneste teadmiste täiendamise mõttes. Euroopa demokraatlike süsteemide uurijana on ta end täiendanud välisriikides ning ta on Eesti Vabariigi kriminaalprotsessi seadustiku projekti põhiautor. Täna teid!

10:00 Esimees

Suur tänu! Küsijaid ei ole. Härra riigikohtunik.

10:00 R. Maruste

Lugupeetud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Professor Eerik Kergandbergi kandidatuur väärrib minu arvates toetust. Härra Eerik Kergandberg on tunnustatud kriminaalprotsessi teoreetik, ta on töötanud enamiku oma tööajast ülikooli õigusteaduskonna kriminaalprotsessi õppejõuna, on olnud ka teaduskonna dekaan. Ta tunneb väga põhjalikult Austria ja Saksa kriminaalprotsessi ja õigussüsteemi ning, nagu ka juba eespool öeldi, on uue kriminaalprotsessi seadustiku väljatöötamise töögrupi juht. Seetõttu oleks tema tulevane töö Riigikohtus tema enda juhtimisel väljatöötatud seaduse ellurakendamine. Neil kaalutlustel teen teile ettepaneku toetada Eerik Kergandbergi kandidatuuri.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsijaid ei ole. Palun kõnetooli härra Eerik Kergandbergi. Ja jälle, kuidas on lood komparteiiga?

10:00 Esimees

Paul-Olev Mõtsküla.

10:00 P.-O. Mõtsküla

Ma tänan! Ma kordan sedasama küsimust, mida ma enne küsisin. Kuivõrd teie enda või teie vanemate perekond kannatas Nõukogude poliitrepresioonide all ja milliseid samme, kas või üheainsa sammu te astusite oma nõukogudeaegses tegevuses, et lagundada toda ebaõiglusele tuginevat süsteemi, või selleks, et kergendada tolle süsteemi ohvrite saatust?

10:00 E. Kergandberg

Ma pean tunnistama, et mingeid aktiivseid samme ma astunud ei ole. Ma olen valdava osa oma töisest elust tegelnud õpetamisega. Arvan, et ma eriti tudengeid õpetades valetanud ei ole.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tiit Made.

10:00 Esimees

Sellest piisab. Suur tänu! Katrin Linde.

10:00 K. Linde

Täna, härra esimees! Lugupeetud ettekandja, kas teil on üht retsepti, kuidas sulidest, pättidest ja varastest kiiresti lahti saada?

10:00 E. Kergandberg

Moodustada tugev, teotahteline ja pädev Riigikohus.

10:00 Esimees

Suur tänu! Mart-Olav Niklus.

10:00 M.-O. Niklus

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud härra kandidaat, teie poole on avaldustega pöördunud alusetult represseeritud kodanikud. Ehk saaksite õigusteaduskonna dekaanina kaasa aidata elamistingimuste parandamisele või selle elamispinna tagasisaamisele, mis kodanikul oli enne alusetut represseerimist. Kas te võite öelda, mida te olete represseeritud ja rehabiliteeritud kodanike elamistingimuste parandamiseks saanud ära teha?

10:00 Esimees

Suur tänu! Vardo Rumessen.

10:00 V. Rumessen

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas te pooldate surmanuhtlust või mitte? Aitäh.

10:00 E. Kergandberg

Tegelikult muidugi mitte, aga kahjuks ma pean selles küsimuses tegema väikese möönduse ja jääma nende praktikute hulka, kes arvavad, et praegusel hetkel oleks selle kaotamine natuke ohtlik. Võib-olla on mu arvamus väär, aga ma lihtsalt kardan selle liberaliseerimise toimet. Mis puutub kuritegevuse likvideerimisse, siis on see tõsine küsimus, ma kardan, et limiteeritud aeg ei võimalda mul sellest rääkida. Võib-olla tundub see meile Tartus niimoodi, et meie poliitikud ei ole veel piisavalt tõsiselt endale teadvustanud, mida kuritegevus endast kujutab ja kuhu see võib välja jõuda. Mulle tundub, et mingid muud poliitilised probleemid, mingid muud mured kas kahjuks või mitte tunduvad olevat meie poliitikuile tähtsamad, kui seda on kuritegevus, selle kasv. Midagi ei ole parata, uues kriminaalprotsessis tuleb kahtlemata astuda mitmeid samme, mis ei kujuta endast kriminaalprotsessi demokraatlikkuse astme tõstmist. Muide, kogu Euroopa kriminaalprotsess, nii imelik kui see ka ei ole, liigub avalikkuse vähendamise suunas, liigub politseiliku elemendi tugevdamise suunas. Näiteks on tunnistajatel, eriti terroristide üle peetavas protsessis, teatud legend, et kaitsta neid ja õigusemõistjaid.

10:00 Esimees

Suur tänu! Kolleegid, ma juhin teie tähelepanu sellele, et meil on vaja läbi vaadata veel seitsme Riigikohtu liikme kandidatuurid. Juhan Aare.

10:00 J. Aare

Austatud juhatus, lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat! Te ütlesite, et olite 1989. aastani NLKP liige. Öelge, palun, missuguse poliitilise partei, liikumise või muu selletaolise liige te olete praegu?

10:00 E. Kergandberg

Ma ei kuulu praegu ühtegi parteisse. Tartu Linnavalikogu liikmeks valiti mind Rahvarinde kandidaadina, ilma et ma oleksin Rahvarindes aktiivselt tegutsenud. Lihtsalt ma olin Rahvarinde kandidaat.

10:00 Esimees

Mart-Olav Niklus, teine küsimus.

10:00 M.-O. Niklus

Tänan, härra esimees! Lugupeetud härra Kergandberg, natuke aega tagasi väljendasite oma seisukohta surmanuhtluse suhtes. Kas teie arvates Nürnberg-2, millest on viimasel ajal hakatud rääkima, on vajalik või mitte?

10:00 Esimees

Suur tänu, härra Kergandberg, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Fikseerime seisundi, et läbirääkimised on toimunud. Kas ma võin panna seaduseelnõu hääletusele? Hääletamine on salajane. Lugupeetud Riigikogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eerik Kergandbergi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 65 Riigikogu liiget, vastu on 2, 3 on erapooletud. Seadus on vastu võetud, Eerik Kergandberg on Riigikohtu liige.

11. 10:00 Tiit Kollomi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame, palun! Tunne Kelam.

10:00 Esimees

Jüri Rätsep.

10:00 J. Rätsep

Austatud kolleegid! Tiit Kollom Riigikohtu liikme kandidaadina esindab seost senise kõrgema astme kohtu õigusemõistmise praktikaga. Ta on olnud valdavalt tsiviilkohtu kolleegiumi liige, seetõttu tema protsessikogemus ei saa eriti sügavalt lõikuda poliitiliste teemadega. Minul kui advokaadil, samuti komisjonide liikmeil ei ole Tiit Kollomit kompromiteerivaid andmeid. Kõik, mis temast teada on, on olnud positiivne, ja meie õiguskaitsekomisjoni arvates väärib ka Tiit Kollomi kandidatuur hääletamist Riigikohtu liikme staatusesse.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Härra riigikohtunik.

10:00 R. Maruste

Lugupeetud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Tiit Kollom on praeguse Ülemkohtu tsiviilkohtu kolleegiumi liige ja on hea asjatundja tsiviilprotsessiõiguse ja tööõiguse alal. Minu teada ei ole tema biograafias midagi niisugust, millel oleks poliitilist varjundit. Tiit Kollom on hea spetsialist ja seepärast teen ettepaneku valida ta Riigikohtu liikmeks. Tänan!

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Palun kõnetooli härra Tiit Kollomi. Lepime kohe kokku, et te räägite oma vahekorra komparteiiga, sellest, kuidas te okupatsioonialal tegite õnnestustööd ja mis juhtus teie esivanematega.

10:00 T. Kollom

Minu vanemad. Ema oli talupidaja perest, isa oli enne Teist maailmasõda mehaanikamees. Pärast sõda oli ta MTJ-des mehaanik, hiljem oli tööstuskooli õpetaja. Ma ei mäleta, mis te veel küsisite.

10:00 Esimees

Aitäh! Tundub, et rahvasaadikutelt ei ole küsimusi. On. Jaak Roosaare.

10:00

Tänan, härra esimees! Lugupeetud Riigikohtu kandidaat, ka mind huvitab, kuidas te suhtute surmanuhtlusse, eriti arvestades niisuguseid kuritegusid nagu riigireetmine, politseiniku mõrvamine ja ettekavatsetud mõrvamine?

10:00 T. Kollom

Minu meelest on surmanuhtluse kaotamine praegu enneaegne, raskete kuritegude ärahoidmiseks on see vajalik. See tähendab ju, et on tarvis head kindlat vanglat, kus hoida eluajaks süüdimõistetuid. Nii et

see on rohkem seaduseloajate ja valitsuse probleem. Praegu ma pean seda enneaegseks, kuigi ma ei julge ka öelda, et olen päris hea spetsialist sellele küsimusele vastama.

10:00 Esimees

Suur tänu! Vardo Rumessen.

10:00 V. Rumessen

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat! Mul on teile küsimus seoses kommunistliku parteiga, me ei saa sellest kahjuks ei üle ega ümber, see on meie rahva traagika, meie rahva minevik. Minu arusaamise järgi oli NLKP kuritegelik organisatsioon ja Eesti osakond, nõndanimetatud EKP, viis eesti rahva vastu läbi mitmeid aktsioone, alates sundkollektiviseerimisest, küüditamisest, represseerimistest, kirjutas kohtunikele ette, milliseid otsuseid nad peavad tegema, takistas paljude inimeste erialast tegevust, otsustas, kes tohib välismaale sõita jne., ajas venestamispoliitikat seitsmekümnendate aastate lõpul. Millise astme parteijuhid peaksid isiklikult vastutust kandma nende tegude eest, kas ainult partei keskkomitee peasekretär või ideoloogiasekretär või kõik selle liikmed? Kus oleks teie arvates piir? Keda tuleks võtta vastutusele nende sooritatud tegude eest? Aitäh!

10:00 T. Kollom

Sooritatud kuritegude eest tuleks vastutusele võtta igaüks, kes seda on teinud. Ilmselt mõtlete jälle Nürnbergi-laadset protsessi. Ma ei ole hea poliitik ja ausalt öeldes ma ei tea, mis tasemel või kuidas toimus parteiline juhtimine ja kes või millisel tasemel peaksid vastutama. Kohtuasjadesse, ma ütlesin, vähemalt minu tasemel ei sekkunud ja minu arvates on ka niinimetatud telefoniõigust ülehinnatud. Sellist asja, et parteikomiteest keegi helistas ja ütles, kuidas tuleb otsustada, vähemalt minu töötamise ajal ei olnud.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Tänan!

10:00 T. Kollom

Tänan!

10:00 Esimees

Kas keegi soovib arvamust avaldada? Ei soovi. Tänan teid! Kas ma võin panna seaduseelnõu hääletusele? Panen hääletusele. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Tiit Kollomi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Hääletamine on salajane nagu ikka. Selle poolt on 52 Riigikogu liiget, vastu on 7, 8 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud, Tiit Kollom on Riigikohtu liige.

12. 10:00 Herbert Lindmäe Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame, palun, kolleeg Tunne Kelam!

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Juhtivkomisjoni nimel Jüri Rätsep.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei olnud. Palun kõnetooli härra Herbert Lindmäe. Oi, ma vabandan, me ei kuulunud ära veel riigikohtuniku kaasettekannet. Tuhat vabandust! Ma mõnevõrra närvisen meie tänase päevakava pärast. Palun, härra Maruste!

10:00 R. Maruste

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Teile esitatud professor Herbert Lindmäe kandidatuur väärrib minu arvates toetamist seetõttu, et härra Lindmäe on väga kohusetundlik ja sügavuti minev õppejõud, kes on teinud oma tööd väga suure vastutustundega, avarapilguliselt, tudengid on teda alati austanud ja temast lugu pidanud. Ta on ilmutanud sirgeselgsust ka nendes küsimustes, mis puudutavad eesti rahva valusat ajalugu. Kõige selle alusel teen ettepaneku valida Riigikohtu liikmeks professor Herbert Lindmäe.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Mu tähelepanu juhiti ametinimetuse ebatäpsele väljaütlemisele. Ma kinnitan teile, lugupeetud kolleegid, ma tean täpselt, et härra Maruste on Riigikohtu esimees. Kui ma teda mõnevõrra triviaalselt tituleerisin riigikohtunikuks, siis mitte sellepärast, et ma ei teadnud tema täpset ametinimetust. Kuid tõestage, et ta ei ole riigikohtunik. Palun kõnetooli härra Herbert Lindmäe. Lugupeetud professor, kokkulepitud küsimused on teada: suhted komparteiga, õõnestustegevus okupatsiooniajal ja arvamus surmanuhtluse kohta.

10:00 H. Lindmäe

Kui rääkida suhetest parteiga, siis ma suutsin ennast kõrvale hoida parteist 1968. aastani, kui tõusetus küsimus, kas jääda teaduskonda või lahkuda. Ma valisin selle tee. Ma leian, et see on minu isiklik probleem ja minu suhtumine kommunistlikusse parteisse avaldub kindlasti minu hilisemas töös. 1987. aastal lülitusin poliitilisse ellu. 1987. aastal ilmus mu esimene artikliseeria "Kas vead või kuriteod", milles on antud hinnang: okupatsioonivõim pani toime inimsusevastaseid kuritegusid. Ilmunud on mitmeid artikliseeriaid, nagu juba märgitud, pikem monograafia "Tartumaa suvi 1941". Olin Eesti Kongressi saadik, olen korporatsiooni "Sakala" vilistlaskogu liige.

10:00 Esimees

Tundub, et te siiski küllaldaselt ei avanud seda teemat. Mart-Olav Niklus.

10:00

Lugupeetud kandidaat! Kas teie arvates tuleks praegu välja nõuda Karl Vaino, ka Kortelainen ja võib-olla mõned teisedki repressiivmonstrumid, nagu Vallimäe, kes represseerisid inimesi, ja alkatada nende vastu kriminaalasi? Kas see on praeguses olukorras võimalik?

10:00 H. Lindmäe

Usun, et on täiesti võimalik alkatada kriminaalasi parteijuhtkonna vastu ja neid välja nõuda.

10:00 M.-O. Niklus

Kas Eesti ja Venemaa vahel on kokkulepe kurjategijate väljaandmise kohta?

10:00 H. Lindmäe

Praegu küll vaevalt.

10:00 Esimees

Suur tänu! Jaak Roosaare.

10:00 K. J. Roosaare

Täna, lugupeetud esimees! Lugupeetud Riigikohtu kandidaat, ma ei kuulnud, kas te vastasite surmanuhtluse kohta, aga ma olen huvitatud teie arvamusest.

10:00 H. Lindmäe

Ma leian, et seni, kuni meie ühiskond on ebanormaalne, ei ole võimalik rakendada demokraatia põhimõtteid sellises ulatuses, nagu me tahaksime. Leian, et praegusel ajal on surmanuhtlus siiski hädavajalik üksikute kuriteokategooriate osas.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tiit Made.

10:00 T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra professor! Meil on täna olnud siin mitmeid teoreetilise loomuga küsimusi ja teie olete õige mees vastama. Mul on hingel niisugune küsimus: kui näiteks mõni interpreet on saanud Goskontserdi käest tööd, kas me võime seda käsitleda kui koostööd okupatsioonivõimudega? Aitäh!

10:00 H. Lindmäe

Eks see kõik sõltub töö sisust, töö laadist, aga üldiselt muidugi mitte. Sõltub sellest, mida ta konkreetsetl tegi.

10:00 Esimees

Suur tänu! Daimar Liiv.

10:00 D. Liiv

Härra Lindmäe, mul on natuke retooriline küsimus. Oletame, et teid valitakse Riigikohtu liikmeks, seejärel, oletame, toimub pööre poliitilises arengus ja Eesti satub jälle meile ebasõbralike jõudude mõjusfääri. Kõiki Riigikohtu liikmeid ähvardab represseerimine nagu 1940. aastal ja teile antakse võimalus valida, kas asuda teadustööle, tehes koostööd uute võimudega, või teid represseeritakse kui Riigikohtu liiget. Mis te arvate, kuidas te käituksite?

10:00 H. Lindmäe

Ma valiksin represseeritu rolli.

10:00 E. Tarto

Lugupeetud esimees, lugupeetud Riigikogu! Ma võin kinnitada, et töötades Tartu muinsuskaitse seltsis ja õigusvastaselt represseeritute ühenduses "Memento", oli Herbert Lindmäe üks neid juriste, kes väga palju aitas represseerituid nii teoorias kui ka praktikas. Ta on ka oma ala väga suur spetsialist. Meie, avaliku vastupanuliikumise inimesed, lugesime õppematerjale, mis ta 1970-ndatel aastatel koostas üliõpilastele, ja õppisime sealt, kuidas edukalt võidelda KGB-ga. Seepärast ma soovitan väga valida Riigikohtusse Herbert Lindmäe.

10:00 Esimees

Suur tänu! Jüri Toomepuu.

10:00 J. Toomepuu

Lugupeetud juhatus, ma toetan samuti Herbert Lindmäe kandidatuuri. Ma usun, et tema oleks väga õige ja aus Riigikohtu liige. Tänan teid!

10:00 Esimees

Suur tänu! Kas lõpetame läbirääkimised?

13. 10:00 Jaano Odari Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine**10:00 Esimees**

Jätkame, palun, Tunne Kelam!

10:00 Esimees

Tundub, et küsimusi ei ole. Tänan! Jüri Rätsep, mida juhtivkomisjon arvab?

10:00 J. Rätsep

Austatud kolleegid, Jaano Odar on viimastel aastatel töötanud Eesti Vabariigi Ülemkohtu aseesimehena, tsiviilkohtu kolleegiumi esimehena. See kinnitab, et Odari otseseosed poliitiliste hinnangute andmisega ei saa olla tihedad. Sellisena Odarit teataksegi Eesti juristide ringkondades. Ta on praktik, pika praktikaga kohtunik, kes on ka teaduste kandidaat. Kohtu- ja teadustöö kogemused on Riigikohtu liikmele väga olulised. Minu andmetel peetakse Odarit ausaks kohtunikuks, ta on rahulik, vastab oma iseloomuomaduste poolest hästi kohtuniku ideaalile. Tänan teid!

10:00 Esimees

Suur tänu! Kas on küsijaid? Ei ole. Palun, härra Riigikohtu esimees!

10:00 R. Maruste

Lugupeetud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed! Teile esitatud härra Jaano Odari kandidatuur väärib minu arvates toetust sel põhjusel, et härra Jaano Odar on silmapaistev tsiviilprotsessiõiguse spetsialist. Ta on ka uue, lõppfaasi jõudnud Eesti Vabariigi tsiviilprotsessi seadustiku eelnõu töögrupi juht ja tunneb seda valdkonda väga hästi. Ta on oma teoreetilisi teadmisi andnud edasi Tartu Ülikooli õigusteaduskonna üliõpilastele ja on teinud seda hästi. Ta on väga kogenud kohtunik ja tema teoreetilised teadmised ja praktiline kogemus on hädavajalikud uue Riigikohtu töös, seepärast teen ettepaneku valida härra Jaano Odar Riigikohtu liikmeks.

10:00 Esimees

Suur tänu! Kuid on küsimus Olav Antonilt.

10:00 O. Anton

Aitäh, härra esimees! Austatud riigikohtunik! Küsimus on natuke üldisem. Kas riigikohtunike arvul, mis selgub täna päevakorrapunkti lõppedes, on ka mingid õiguslikud tagajärjed? Kui suur see arv on lähitulevikus?

10:00 R. Maruste

Jaa, sellel arvul on õiguslik tähendus, sest kohtute seaduse järgi on Riigikohus õiguspädev, kui tema tööst võtab osa 2/3 liikmetest. Seaduse järgi peab olema 17 Riigikohtu liiget. Praeguse seisu järgi saab neid olema 11, vaja oleks 12, järelikult me ei komplekteeri täna kogu Riigikohtu koosseisu, vähemalt mitte õiguspädevat Riigikohut, ja selle komplekteerimiseks tuleb astuda järgmisi samme.

10:00 Esimees

Suur tänu! Rohkem küsimusi ei ole. Palun kõnetooli härra Jaano Odari. Härra Odar juba teab, millist temaatikat me käsitleme.

10:00 Esimees

Kas okupatsioonirežiimi õõnestasite?

10:00 Esimees

Mida siis esivanemad sellestasjast arvasid?

10:00 J. Odar

Kuna minu isal oli maad 20 ha, siis ta läks veel keskmiku kirja ja sellest tol ajal probleemi ei tehtud. Ma ei tea, võib-olla nüüd on jälle liiga vähe. Vahest ei ole asi selles. Aga kui ausalt vastata, siis isa küll ei tahtnud, et minust kunagi kohtunik saab, ta ütles, et tema on oma elus saanud läbi ilma kohtu ukse kulutamata. Ega ta vist surmatunnini seda ametit heaks ei kiitnud. Mis ma rohkem oskangi öelda.

10:00 Esimees

Ütleme arvamuse surmanuhtluse kohta.

10:00 J. Odar

Põhimõtteliselt olen surmanuhtluse vastu, kuid ma saan aru, et meie riik on praegu üsna tõsisel olukorras. Kui me kaotame surmanuhtluse, siis meil peab olema midagi tõsist asemele panna, kas eluaegne vangistus, mingisugune pikemaajaline vangistus või eluaegne sunnitöö. See tuleb igal juhul väga põhjalikult ja komplekselt läbi mõelda.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tiit Made avab mõnevõrra teemat.

10:00 T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat! Mul on teile üks põhimõtteline küsimus, mis on kahtlemata äärmiselt tähtis. Öelge, palun, ega te omal ajal ei mõistnud hukka Ameerika Ühendriikide agressiooni Vietnami vastu?

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikutele rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Rein Arjukese.

10:00 Esimees

Suur tänu! Liina Tõnisson.

10:00 L. Tõnisson

Suur tänu, härra juhataja! Mina ei ole küll koos härra Odariga seda riigivõimu õõnestanud, kuid ma toetan väga härra Odari valimist Riigikohtu liikmeks, sest mul on viimastel aastatel olnud võimalus töötada temaga koos majandusseadusandluse vallas. Kui 1980-ndate aastate lõpus kartsid veel väga paljud juristid kaasa lüüa, siis härra Odar ei kartnud. Nii et ma soovitan Riigikogule, härra Odar on sobiv Riigikohtu liikme kandidaat. Aitäh!

10:00 Esimees

Jaak Roosaare.

10:00 K. J. Roosaare

Et langetada mõistlikku otsust, tuleks minu meelest kuulata ära kõik ettepanekud, et teada, millist valida.

10:00 Esimees

Kallis sõber, me saame midagi edasi teha sellisel juhul, kui Riigikogu seda soovib ja oma otsusega seda kinnitab, muidu lahkume siit saalist minuti pärast. Protseduuriline, Illar Hallaste?

10:00

Austatud härra esimees! Nagu te ütlesite, on tööpäeva pikendamise ettepanekuid mitu. Selleks et Riigikogu liikmed võiksid oma tööd planeerida, palun panna hääletusele ka parandusettepanek pikendada tööaega, kuni on tehtud otsustus Prokuratuuri seaduse kohta.

10:00 Esimees

Panen. Esimene pikendus on jõus. Nüüd tuleb pikenduse pikendus. Lugupeetud Riigikogu! Kes on selle poolt, et pikendada käesolevat istungit, kuni Prokuratuuri seaduse kohta on tehtud otsustus? Meil on oma terminid, otsustus tähendab midagi muud kui otsus. Selle ettepaneku poolt on 52 Riigikogu liiget, vastu on 13, 2 jäid erapooletuks, tööpäeva pikendatakse. Läbirääkimised jätkuvad. Ilmar Mändmets.

10:00

Täna, härra esimees! Toetan härra Jaano Odari valimist Riigikohtusse, sest ta on rahulik, järjekindel ja ka õiglane oma otsuste tegemisel. Täna tähelepanu eest!

10:00 Esimees

Lugupeetud Riigikogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Jaano Odari Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 60 Riigikogu liiget, vastu on 4, 4 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud. Jaano Odar on Riigikohtu liige.

14. 10:00 Harri Salmanni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame, palun!

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Härra Jüri Rätsep juhtivkomisjoni nimel.

10:00 J. Rätsep

Austatud kolleegid! Riigikohtu liikmete selekteerimisel oli valikukomisjoni üks kriteeriume, et Riigikohtus oleks esindatud võimalikult avar õigusharude spekter. Härra Salmann esindab kandidaatide hulgas majandusõiguse tundjaid. Ta ei ole kohtusüsteemis töötanud, ta on töötanud peamiselt majanduses, mõnevõrra puutunud kokku teadustööga ja õppetööga Tartu Ülikoolis. Härra Salmanni kandidatuuri toetas nii valikukomisjon kui ka juhtivkomisjon, see tähendab õiguskaitsekomisjon.

10:00 Esimees

Suur tänu! Härra Riigikohtu esimees.

10:00 H. Salmann

Seda pattu ma küll hinge peale ei võta, et ma ennast võõraste sulgedega ehtima hakkaksin. Okupatsioonirežiimi ma otseselt õõnestanud ei ole ja au nendele inimestele, kes oma elu, tervise ja vabaduse kaalule panid ja selle vastu võitlesid. Olen olnud NLKP liige. Üliõpilaspõlves tehti mulle ettepanek astuda parteisse, välja astusin parteist 1990. aasta jaanuaris.

10:00 Esimees

Nii et õõnestanud ei ole, aga kuidas vanematega on lood?

10:00 Esimees

Teie arvamus surmanuhtluse kohta?

10:00 H. Salmann

Mina pooldan seda seisukohta, et riiklikud institutsioonid ei ole inimesele elu andnud ja nendel ei ole õigus seda ka ära võtta. Pooldan siiski pikaajalist vabadusekaotust, kas või eluaegset, aga see tuleb alles kehtestada.

10:00 Esimees

Suur tänu! Viktor Niitsoo.

10:00 V. Niitsoo

Härra juhataja, austatud Riigikohtu liikme kandidaat! Mis on teie praegune amet?

10:00 E. Nestor

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te mainisite, et tegelete ka töösuhete probleemidega. Mis te arvate, kas Eestis oleks otstarbekas luua tööprobleemide lahendamiseks omaette töökohus? Aitäh!

10:00 H. Salmann

Ma arvan küll. See valdkond töötab tulla üsna töömahukas ja kui ma olen õigesti aru saanud, on proua Lauristin, sotsiaalhooldusminister, juba sellise ettepaneku teinud.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kas me fikseerime seisundi, et läbirääkimised on peetud? Kas ma võin seaduseelnõu panna hääletusele? Hääletamine on salajane. Lugupeetud Riigikogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Harri Salmanni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 34 Riigikogu liiget, vastu 18, 4 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud. Harri Salmann on Riigikohtu liige.

15. 10:00 Peeter Vaheri Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame, palun!

10:00 Esimees

Suur tänu! Jüri Rätsep.

10:00 J. Rätsep

Austatud kolleegid! Esindades siin nii valikukomisjoni, õiguskomisjoni kui ka iseennast, võin teile kinnitada, et advokaat on kohtus oponent ja mul on Viljandis olnud võimalik olla Vaheri oponent 17 aastat. Ma tean, et selle aja jooksul on Peeter Vaherile kui tasakaaluka närvisüsteemiga ja õiglusele orienteeritud isikule tehtud ettepanekuid ametikõrgenduseks, aga Ülemkohtu ajal ja nondel aegadel, millest me tihti mõtleme, ei olnud ta sellega nõus. Ta piirdus tööga rahvakohtus. Ka valikukomisjonis kerkis küsimus, kas ta on lahendanud vaidlusi politiseeritud protsessidel. Ma kinnitan, et tookordne kohtuesimees pühendati nendesse asjadesse. Viljandiski oli sel ajal paar häbiväärset poliitilist kohtuprotsessi, milles osalesin ka mina kaitsjana. Nonde protsesside puhul suunati juba kõrgemalt poolt niimoodi, et neid lahendas tolleaegne usaldusväärsem ja nüüd juba ametist ja ka elust lahkunud kohtuesimees. Minu teada ei ole Vaher seotud niisuguste õigusemõistmise ekstsessidega, mis võiksid talle praegusel ajal häbi teha. Ma arvan, et Vaher on väga loogiline Riigikohtu liikme kandidaat. Mõlemad komisjonid toetasid Peeter Vaheri kandidatuuri. Tänan teid!

10:00 Esimees

Suur tänu! Härra Maruste.

10:00 R. Maruste

Lugupeetud juhatus, lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Peeter Vaher on kogenud kohtunik. Ta on töötanud aastaid esimese astme kohtus ja teinud seda vastutus- ning kohusetundega ja hästi. Ma arvan, et tema pikaaegsed esimese astme kohtuniku kogemused kuuluvad Riigikohtu töös marjaks ära ja nendel kaalutlustel ongi tehtud ettepanek nimetada Riigikohtu liikmeks härra Peeter Vaher. Ka mina teen selle ettepaneku ja palun toetada tema kandidatuuri.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Palun kõnetooli härra Peeter Vaheri. Härra Peeter Vaher on kõneks hästi ette valmistunud ja teab täpselt teemat, mida me käsitleme.

10:00 Esimees

Suur tänu! Mart-Olav Niklus.

10:00 M.-O. Niklus

Lugupeetud esimees, lugupeetud härra kandideerija! Te rääkisite Vello Salumi juhtumist. Kes need isikud olid, kes Vello Salumit taga kiusasid, ja milles teda süüdistati?

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kas keegi soovib arvamust avaldada? Me fikseerime, et läbirääkimised on peetud. Kas ma võin panna seaduseelnõu hääletusele? Lugupeetud Riigikogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Peeter Vaheri Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Hääletamine on salajane. Selle ettepaneku poolt on 51 Riigikogu liiget, vastu on 3, 5 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud, Peeter Vaher on Riigikohtu liige.

16. 10:00 Triinu Verniku Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees

Jätkame, palun, härra Tunne Kelam!

10:00 Esimees

Suur tänu! Juhtivkomisjoni nimel härra Jüri Rätsep.

10:00 J. Rätsep

Austatud kolleegid! Valikukomisjon pooldas Triinu Vernikut ja hiljem kinnitas selle seisukoha ka juhtivkomisjon. Triinu Vernik esindab kandidaatide hulgas ühte neist neljast, kes on valmis kandideerima Riigikohtusse endise Eesti Vabariigi Ülemkohtu liikmena. Valikut lihtsustas oluliselt see, et tal on teatav kogemus Ülemkohtu kui kõrgeima astme kohtu liikmena. Kummalgi komisjonil ei olnud kriitilisi märkusi Triinu Verniku tegevuse kohta. Õiguskaitsekomisjon toetab Triinu Verniku nimetamist Eesti Vabariigi Riigikohtu liikmeks.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Härra Maruste.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Palun kõnetooli proua Triinu Verniku. Proua Vernik teab juba, millest rääkida.

10:00 T. Vernik

Kohtunikuna olen töötanud 1982. aastast, 1983 astusin NLKP ridadesse ja 1990. aasta alguses astusin välja. Mis puutub vanematesse ja vanavanematesse, siis vanaisa oli vallasekretär, vanaema tema proua. Isa vanemad olid pärit popsitalust. Kõik, mis oli, põles sõjaajal maha, ei ole midagi küsida ega tagasi saada ega millegi eest sõdida. Vanemad olid sel ajal teenistujad, kui ma ülikooli hakkasin astuma, ja esimene kord ülikooli astumine ebaõnnestus. Eelistati kolhoosnike perekondadest tulnuid ja ma jäin võrdse pallidesummaga lihtsalt välja. Seetõttu astusin ülikooli mõnevõrra hiljem, 10 aastat pärast keskkooli lõpetamist, ja lõpetasin selle 1982. aastal. Mis puutub surmanuhtlusesse, siis ise ei tahaks ühtegi sellist otsust kirjutada ega ole ka kirjutanud, kuid ma arvan, et kannatanute seisukohast oleks praeguses situatsioonis seda karistustmäära kaotada ilmselt ennatlik. Kriminaalprotsess on ju alati näinud ette ka karistuste valiku võimaluse, see ei ole ainuke karistus, mida saab määrata raskete kuritegude puhul. Ma leian, et seda on ju karistuse määramisel võimalik arvestada ja surmanuhtlust mitte rakendada kui vähegi võimalik.

10:00 Esimees

Ja okupatsioonirežiimile midagi paha ei jõudnud teha?

10:00 Esimees

Suur tänu! Kolleegid, kas meil on küsimusi proua Vernikule? Mart-Olav Niklus.

10:00 M.-O. Niklus

Lugupeetud kandideerija, te mainisite, et astusite 1982. aastal tööle kohtunikuna ja järgmisel aastal sai teist kommunistliku partei liige, samas ütlesite, et poliitikuks ennast ei pea. Kas teile oleks kehtestatud kutsekeeld, kui te ei oleks kommunistlikusse parteisse astunud? Kas teid ei oleks enam lastud kohtunikuna töötada?

10:00 T. Vernik

Ei, asi on natuke lihtsam. Ma loen parteisse kuulumist sellest ajast, kui ma liikmeks astusin, mitte liikmekandidaadiks olemise aega. Ülikoolis oli sel ajal suunamiskomisjon ja peeti vajalikuks, et enne suunamiskomisjoni peavad kõik kohtunikud astuma NLKP-sse. Selle lühikese parteisse kuulumise aja jooksul karistati mind kaks korda. Mille eest sain karistada? Siin enne arutati, kas partei oli repressiivorgan või mitte. Ma pean kohe ütleva, et minus ei ole mingit kättemaksuhimu ega selliseid tundeid kunagi olnud, tagantjärele olen kõik sellised asjad andeks andnud. Esimene kord sain karistada selle eest, et ma ei läinud aruande-valimiskoosolekule, vaid sõitsin Tartusse oma lapsi kasvatama. Ja teine kord sain karistada selle eest, et aastalõpuüritus sattus 25. detsembrile.

10:00 Esimees

Nii. Jaanus Betlem.

10:00 J. Betlem

Austatud Riigikogu esimees, mul on protseduuriline märkus: neisse küsimustesse, kes ja kuidas okupatsioonivõimu suhtus, ei maksa nii kergekäeliselt suhtuda. Me teame inimeste võitlust okupatsioonivõimu vastu, mis lõppes sageli elu kaotusega, nii et midagi naljakat selles küsimuses, kui see esitatakse, ei ole. Tänan!

10:00 Esimees

Kas meil on küsimusi proua Vernikule? Ei ole. Tänan! Arvamusavaldus? Olav Anton.

10:00 O. Anton

Aitäh, härra esimees! Ma toetan proua Verniku kandidatuuri, kuid nupule sundis mind vajutama kodukorraseaduse §-s 39 ettenähtud võimalus kontrollida kohalolekut ka enne hääletamist, kui seda nõuab keegi Riigikogu liikmetest. Ma soovin, et enne hääletust kontrollitaks kohalolekut, et teada saada, kui suur on vaimne potentsiaal, millega me läheme vastu Prokuratuuri seaduse ja politseiseaduse arutamisele, mis on Eesti õigussüsteemi üks nurgakive. Kuna kodukorraseadus ei võimalda seda pärastpoole teha, siis palun seda teha nüüd.

10:00 Esimees

Suur tänu! Ma ei mäleta järjekorda. Jüri Toomepuu.

10:00 Esimees

Suur tänu! Katrin Linde.

10:00 K. Linde

Tänan, härra esimees! Lugupeetud Riigikogu! Proua Triinu Vernik jättis tagasihoidlikult ütlemata, et ta on kaasa aidanud Eesti Naisliidu taastamisele. Sellest ajast on mul temast jäänud parimad mälestused. Toetan igati tema kandidatuuri ja tervitan tema ülesseadmist riigikohtunikuks. Tänan!

10:00 Esimees

Lugupeetud Riigikogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Triinu Verniku Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus? Selle ettepaneku poolt on 51 Riigikogu liiget, vastu on 8, 4 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud, Triinu Vernik on Riigikohtu liige. Kolleegid, veel selle päevakorrapunkti kohta. Kuna ühte Riigikohtu esimehe esitatud kandidaati ei nimetatud Riigikohtu liikmeks, ei saa Riigikohut

formeerida ja seetõttu peab Riigikogu moodustatud komisjon jätkama kandideerimisavalduste läbivaatamist. Komisjoni liikmed, arvestage sellega, et töö jätkub. Ma tänan kõiki, kes olid seotud selle päevakorrapunkti aruteluga. Meie koostöö jätkub.

17. 10:00 Eesti Vabariigi Prokuratuuri reorganiseerimise seaduse eelnõu teine lugemine

10:00 Esimees

Vastavalt Riigikogu otsusele jätkame Prokuratuuri reorganiseerimise seaduse eelnõu teise lugemisega. Kas juhtus midagi, Olav Anton? Olav Anton.

10:00 O. Anton

Aitäh, härra esimees! Ma taotlesin vastavalt §-le 39 kohaloleku kontrolli.

10:00 Esimees

Tõsi. Ma unustasin ära, Olav Anton. Süü, Olav Anton, on kahepoolne. Protseduurilised ettepanekud tehakse kirjalikult. Mul on siin ees nii suur raamatupidamine ja selles ma orienteerun, aga suusõnalist ettepanekut ei suutnud meelde jätta. Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 Riigikogu liiget, puudub 40. Tubli absoluutne häälteenamus. Me jätkame Prokuratuuri reorganiseerimise seaduse eelnõu teise lugemisega. Palun ettekandeks kõnetooli härra justiitsminister Kaido Kama.

10:00 K. Kama

Austatud juhataja, lugupeetud Riigikogu! Prokuratuuri reorganiseerimise seadusega me oleme n.-ö. lõpusirgel. Möödunud nädalal teine lugemine katkestati ja minu arusaamist mööda on võimalik see seadus täna teise lugemise järel ka vastu võtta. Ma annan Riigikogule ülevaate nendest muudatustest, mis on tehtud seaduse tekstis pärast selle eelnõu teise lugemise katkestamist möödunud nädalal. Kõigepealt, nagu ma eelmine kord ütlesin, oleks selle seaduse õigem pealkiri "Prokuratuuri seadus", kuna see reguleerib Prokuratuuri tööd ja tegemist ka pärast Prokuratuuri reorganiseerimist. Siis oleks ka selge analoogia kohtute seadusega, mille pealkiri on "Kohtute seadus". Kohtureformi reguleerib eraldi peatükk "Rakenduslikud sätted", nii nagu ka praegu on Prokuratuuri seaduses. Pealkirjaküsimuses läksid komisjonis arvamused lahku ja nii palju kui ma aru sain, otsustas komisjon selle küsimuse esitada alternatiivina parlamendile hääletamiseks. Meie seisukoht on, et pealkiri peaks olema "Prokuratuuri seadus". Nagu ma juba nimetasin, on parandus §-s 19, milles on täpsustatud, millistele õigusaktidele tugineb Prokuratuur reorganiseerimise käigus ja pärast reorganiseerimist, kui muu seadusandlus ei ole veel järele jõudnud. Lõppu on lisatud paragrahv, mis sätestab selle seaduse jõustumise, siimaani seda paragrahvi ei olnud. Riigikogus on olnud tavaks öelda, et seadus jõustub väljakuulutamise päevast. Kindlasti ei ole see alati õige, eriti kohustusliku iseloomuga seaduste puhul, sest väljakuulutamise päeval ei ole neid kindlasti veel avalikustatud, ei ole avaldatud Riigi Teatajas. Me pakume välja, et see seadus jõustuks Riigi Teatajas avaldamise päevast. Kauemaks ka seda edasi lükata ei tahaks, sest Prokuratuuri reorganiseerimise alustamisega on meil äärmiselt kiire. Teen ettepaneku see seadus pärast kaasettekandeid ja läbirääkimisi täna teisel lugemisel vastu võtta. Täna tähelepanu eest!

10:00 Esimees

Suur tänu! Millised on küsimused härra Kamale? Küsimusi ei ole. Tänan! Härra Daimar Liiv, mul jäi selline mulje, et härra minister käsitles juba enamikku teemasid, mida juhtivkomisjon oleks pidanud käsitlema. Võimalik, et läheme kohe parandusettepanekute kallale. Teeme nii.

10:00 Esimees

Suur tänu! Millised on küsimused Daimar Liivile? Tundub, et küsimusi ei ole. Kolleegid, kas keegi soovib läbirääkimisi pidada, kas on kõnepidajaid, sõnavõtjaid? Ei ole. Aitäh! Võtame siis parandusettepanekud käsile. Mul läks vahepeal järg käest, eks ole, parandusettepanekutega on vist enam-vähem klaar ja alternatiivi me jätame lõpuks, enne lõppteksti. Kas on nii? Hääletame järjest läbi? Nõus. Indrek Kannik.

10:00 I. Kannik

Härja Riigikogu esimees, palun enne hääletust "Isamaa" fraktsiooni nimel viieminutilist vaheaega. Aitäh!

10:00 Esimees

Kas enne lõpphääletust või enne parandusettepanekuid?

10:00

Kohe praegu, enne parandusettepanekuid.

10:00 Esimees

Jätkame. Palun Daimar Liivi uuesti kõnetooli. Teeme niimoodi, et sa ise kuulutad välja, millise parandusettepaneku paned hääletusele. (Hääl saalis.) Kolleegid, võtke, palun, ette parandusettepanekute tabel ja teeme seekord hästi viljakat, konstruktiivset koostööd. Millist parandusettepanekut tahetakse hääletusele panna? Alternatiivid lähevad hääletusele. Kas me võime konstateerida, et parandusettepanekute osas on üksmeel saavutatud? See on niimoodi. Kolleegid, ma tänan teid! Jätkame, Daimar.

10:00 Esimees

Kas komisjon toetab põhiteksti või alternatiivi?

10:00 D. Liiv

Komisjonis olid 3 põhiteksti poolt, 2 selle vastu ja 2 olid erapooletud, seetõttu otsustas komisjon ka alternatiivi hääletusele panna.

10:00 Esimees

Nii et komisjon siiski toetas põhiteksti, kuid alternatiiv pandi välja sellepärast, et ülekaal polnud veenev. Paneme 6. punkti hääletusele järgmises redaktsioonis: kes on alternatiivi poolt? Samas rõhutan, et komisjon toetab põhiteksti. Lugupeetud Riigikogu, punkt 6, kes on alternatiivi poolt? Kohaloleku kontroll. Kohal on 60 Riigikogu liiget, puudub 41. Daimar Liiv selgitab täpsemalt, mida me pidasime silmas alternatiivi all.

10:00 D. Liiv

Alternatiivsele hääletusele pandi kaks punkti, üks neist oli minu ettepanek ja teine oli komisjoni sõnastatud alternatiiv see välja jätta. Nüüd on vaja täpselt sõnastada, kumba me hääletame.

10:00 Esimees

Hääletusele panen ma alternatiivi.

10:00 Esimees

Kolleegid, see ei ole väga keerukas. Lugu on sellelaadiline, et kolleeg Daimar Liiv, kes on teie ees, tegi ettepaneku ja see ettepanek on kirjas. Komisjon nabi häälteenamusega ei toetanud seda ettepanekut ja arvas, et see tuleb välja jätta. Vabandust, toetas seda ettepanekut, kuid alternatiiv on välja jätta. Kõik said aru? Mu keel vääratas, aga kohe parandasime ära. Võin hääletusele panna? Ma panen hääletusele sellises sõnastuses: kes on alternatiivi poolt? Lugupeetud Riigikogu, kes on alternatiivi poolt? Selle ettepaneku poolt on 26 Riigikogu liiget, vastu on 26, erapooletuid on 6. Kuna lihthäälteenamust ei saavutatud, jääb põhitekst.

10:00 D. Liiv

Teine alternatiiv puudutas seaduse pealkirja muutmist, see on nende täiendavate parandusettepanekute tabelis 15., Riigikogu liikme Jüri Adamsi parandusettepanek. Komisjon toetas seaduse nime muutmist "Prokuratuuri seaduseks", kuid otsustas panna siiski alternatiivina hääletusele praeguse nime.

10:00 Esimees

Alternatiiv on säilitada praegune pealkiri. Jüri Adamsi ettepanek, mida komisjon toetab, on "Prokuratuuri seadus". Lugupeetud Riigikogu! Kes on alternatiivi poolt? Selle ettepaneku poolt on 2 Riigikogu liiget, vastu on 49, erapooletuid on 7. Alternatiivi poolt ei olda. Pealkiri on "Prokuratuuri seadus". Kolleegid, kas me võime panna seaduseelnõu hääletusele? Läbirääkimisi me ei pidanud, me konstateerisime, et läbirääkimised on lõppenud. Ma usun, et keegi teist lõppsõna pidada ei taha, ma mõtlen kõigepealt härra ministrit, härra Daimar Liivi ja mõne fraktsiooni liidrit. Ei taha. Ma panen seaduseelnõu hääletusele.

10:00 Kell 16.00

Täiskogu istungi avab Riigikogu aseesimees TUNNE KELAM.

18. 10:00 Okupatsioonide repressiivpoliitika uurimise riikliku komisjoni esimehe Jaan Krossi aruanne

10:00 Aseesimees

Ja nagu öeldud, 25. veebruaril otsustas juhatus anda Riigikogu täiskogule võimaluse kuulata nende komisjonide esimeeste ettekandeid ja esitada neile küsimusi. Komisjonide esimeesteks on härrad Jaan Kross, Hardo Aasmäe ja Raivo Vare. Kuna härra Raivo Vare ei ole Eestis, siis me saame täna võimaluse kuulata kahe komisjoni esimehe ettekandeid, ja nii, nagu tookord juhatuses kokku leppisime, näeb protseduur välja nii, et me kuulame ära informatsiooni. Ettekandjal on 20 minutit aega ettekandeks ja selle järel saab talle esitada küsimusi. Esialgse kokkuleppe põhjal esitatakse küsimusi 15 minutit. Kas need asjaolud on selged? Kui kõik on nõus, siis ma paluksin Toomas Alatalu.

10:00 Aseesimees

Tähendab on mõeldud, et ettekandjate poolt kirjalikku materjali?

10:00 T. Alatalu

Ettekandjate poolt ja antud juhul võiks ju meil praegu laua peal olla näiteks omaaegne otsus Krossi komisjoni loomise kohta, kes sinna kuuluvad, mida nad on teinud, mingi informatsioonimaterjal ikkagi võiks ju olla.

10:00 Aseesimees

Jaa, see on täiesti õigustatud küsimus. Juhatus ei ole mõelnud sellele. Mõeldud oli, et kuulame komisjonide esimeeste informatsiooni, aga muidugi on küsimus õigustatud. Ma arvan, et seda informatsioonilist materjali vähemalt saab nüüd neil paluda levitada, juhatus kannab selle eest hoolt. Ma paluks esimeseks ettekandeks härra Jaan Krossi, kes juhtis repressiivpoliitika inimsusevastaste kuritegude selgitamise komisjoni tööd. Palun, härra Kross!

10:00 J. Kross

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Riigikogu liikmed! See komisjon, mille tegevusest tahan teile ülevaadet pakkuda, loodi Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega, kui ma õieti mäletan, siis märtsikuus 1992. Siis hõljus tema olemasolu pikka aega õhus, kuna ta alustas tegevust alles 6. juunil 1992 esimese üldkoosolekuga. Komisjoni ametlik nimetus oli ja on tänapäevani okupatsioonide repressiivpoliitika uurimise riiklik komisjon. Okupatsioonidega annab ta oma nimetuses informatsiooni selle kohta, et ta tahab tegelda mõlema okupatsiooni, Saksa okupatsiooni ja Nõukogude okupatsiooni poolt Eestis toimepanduga. Ajaloolasel Jüri Kivimäel on koostamisel ulatuslik materjal Eestis elanud Balti saksa vähemusrahvuse saatusest. Mida see meie töö võiks anda? Meie eesmärk on olnud jõuda kahte tüüpi publikatsioonideni, kahe sarjani. Üks oleks üldhõlmav ja populaarne sari, mis erialati võtaks kokku toimunu, ja üks koondsari, tihendatud sari, mis sobiks maailmale esitamiseks ja mis peaks, kujutlen, ilmumise järel võimalikult kiiresti tõlgitama nii inglise kui vene keelde.

10:00 Esimees

Suur tänu, härra Kross! Meil on kokku lepitud niimoodi, et rahvasaadikud võivad veerandtunni jooksul küsimusi esitada ja igaüks niipalju, kui ta tahab. Praegu on kell 16.26 ja alustame küsimuste esitamist. Ants-Enno Lõhmus.

10:00 J. Kross

Sellele küsimusele, kuivõrd need rahvusgrupid oma saatusega on meie materjalis praegu esindatud, ma palun tulla vastama härra Varjul.

10:00 P. Varju

Väga austatud Riigikogu juhatus, väga austatud Riigikogu liikmed! Sellele küsimusele vastaksin niimoodi, et meie need andmed, mis oleme saanud tänu Idaestlaste Seltsi liikmete juba mitu aastat tagasi alanud tööle Pihkva oblasti arhiivides, Krasnodari krai arhiivis jne., nendes tuhandete ohvrite nimekirjas on loomulikult ka meie hõimurahvaste esindajad lisaks eestlastele. Aga me pole veel suutnud sellepärast, et meil ei ole olnud võimalik arvutustehnikat kasutada, neid süstematiseerida ja eraldi välja tuua.

10:00 Esimees

Suur tänu! Enn Tarto.

10:00 E. Tarto

Aitäh, härra juhataja! Ma paluksin lugupeetud komisjoni esimehelt või liikmetelt kahes küsimuses informatsiooni. Kas teie komisjon annaks juba praegu välja dokumentide koopiaid või siis uurimiste abutisi tulemusi näiteks Inimõiguste Instituudile? See oleks esimene küsimus.

10:00 P. Varju

Jah, me tahame kindlasti Inimõiguste Instituudiga koostööd teha, seda enam, et meie komisjoni liikmetest kuulub ka paar inimest selle juhatusse, ja ma ütleksin nii, et kui me saaksime nüüd veel ühe arvuti ja operaatori, siis me võiksime tõesti otsekohe alustada materjalide väljaandmist. Aga praegu on meil üksainuke ja me oleme pooleli oma ühe programmiga, kus me salvestame Saaremaa kõiki represseeritud inimesi 1941. aastast. Nii et ei tahaks seda praegu täna otse katkestada, aga me oleme väga selle poolt, et koostööd teha.

10:00 E. Tarto

Aitäh! Ja teine küsimus. Millised on teie kavad tulevikus ja kas te olete juba seda teinud, et andmeid saada praegu Venemaa käsutuses olevatest arhiividest, s.t. riiklikest ja muudest arhiividest?

10:00 P. Varju

See probleem on meil pidevalt päevakorral. Me teame nendest raskustest tänu sellele, et oleme leidnud väga hea kontakti politsei ameti arhiivi töötajatega. Teame, milline on praegu vahekord Venemaaga, teame, milliseid teid mööda püütakse saada maksimaalset informatsiooni, mis seal veel on olemas. Ja teame ka seda, et meie inimesed ja ka Idaestlaste Seltsi inimesed on isiklikult käinud eelnevatel aastatel ja ka möödunud aasta algul Moskvas Keskariivis. Nii et see probleem on meile hästi tuttav, aga me teame, et seal, kohapeal, meie komisjon ei saavuta edu, meil peab olema kindlasti välisministeeriumi toetus, peab olema valitsuse toetus. Me peame saama need arhiiviandmed kätte kõige kõrgemal tasemel.

10:00 Esimees

Suur tänu! Mart-Olav Niklus.

10:00 J. Kross

Mul ei ole mingeid rohkemaid andmeid kui need, mis on Eesti ajakirjanduses juba ilmunud. Seal on nimetatud vastavas seoses paari, kolme, nelja nime, aga asjaga on minu arust paremini kursis minu kolleeg kirjanikuna Aivo Lõhmus, kes on ammu küsimust uurinud ja kes oli ka nende sündmuste

toimumise ajal ise Eestis, mind ei olnud. Nii et mul ei ole isiklikku kogemust. Ma mäletan ainult seda kuulsat juttu, see on juba rahvaluuleks kasvanud, kuidas Tartu Ülikooli vana raamatukogu fuajees, väga teadlikult valitud kohas ilmselt, oli raiepakk ja selle paku taga seisis üks põllega mees kirvega ja vasakul pakust oli kuhi terveid raamatuid, mida jooksvalt täiendati, paremal pakust olid pooleks raiutud raamatud. See oli vaatemäng kõigile üliõpilastele ja ka raamatukogu külastajatele. Ma pole ka seda oma silmaga näinud, aga seda on mulle nii reljeefselt jutustatud, et seda on võimatu unustada.

10:00 Esimees

Suur tänu! Olli Toomik.

10:00 O. Toomik

Lugupeetud esimees, austatud härra Kross! Teatavasti meie ühiskonna poliitikategelased hävitati füüsiliselt, nende alaealsed lapsed allutati koonduslaagri elulaadile. Alles hiljuti oli meie ajakirjanduse veergudel kajastatud üks väga valulik näide, kus kõigele lisaks võeti nendelt lastelt ka nende nimi. Kas seda laadi eriti võika kuriteo uurimiseks on midagi ette võetud, just niisuguste laste saatuse osas?

10:00 J. Kross

Ka sellele vastab ehk härra Varju, kes on ise peaaegu nende laste seast.

10:00 P. Varju

See materjal on tõesti vägagi mahukas ja me oleme ise kokku puutunud nende saatusekaaslastega, kes on hiljem imekombel oma õige perekonnanime teada saanud, oma sugulased teada saanud. Me oleme selleks abi osutanud, me oleme siin viimaste aastate jooksul oma Siberi lastekodu saatusekaaslaste hulgas nii mitmelegi leidnud üles tema õe, tema venna 50 aastat hiljem, oleme leidnud tädi, kes on nüüd juba 80 aastat vana, poolpime, aga ometi oleme suutnud nad kokku viia. Nii et see mahukas materjal, mis meil on kogunenud, annab tõesti vägagi hea ülevaate nendest probleemidest.

10:00 Esimees

Suur tänu! Mati Hint.

10:00 M. Hint

Lugupeetud härra esimees, lugupeetud komisjoni esindajad! Repressioonide kohta materjalide kogumine ja andmete kogumine algas rahvaalgatusena ja seda on teinud erinevad organisatsioonid, üksikisikud, komisjonid. Ja selle tõttu küsitluslehed, mida välja saadetakse, andmed, mida saadakse, ja tulemused ei ole, esiteks, ühtlased ja, teiseks, kogunevad erinevatesse kohtadesse. Mu esimene küsimus on: kas komisjon võib vastata, et kõik andmed, mis erineval teel on kogutud, koondatakse ja teatud määral ühtlustatakse? Mul on veel kaks küsimust, kui lubatakse.

10:00 P. Varju

See oli esimene küsimus, jah?

10:00 M. Hint

Jah.

10:00 P. Varju

Komisjon ei saa võtta endale absoluutset vastutust, et kogu materjal kogutakse ja süstematiseeritakse. Aga komisjon arvab, et ta on selleks olemas, et jõudumööda, võimalust mööda kogu materjal hõlmata.

10:00 Esimees

Üks hetk, Mati Hint, ma teen ettepaneku kolleegidele. Kuidas te suhtute sellesse, kui me aumehelikult lepime kokku, et viimane küsimuse esitaja on Paul Mõtsküla? Siis läheb aega mõnevõrra üle, kuid me lepime sellega. Ollakse nõus? Lepime niimoodi kokku. Aitäh! Ole hea, Mati Hint.

10:00 M. Hint

Mu teine küsimus on: mis oleks see kõige õigem aadress, kuhu andmed repressioonide kohta saata? Valijad küsivad.

10:00 M. Hint

Täna! Ja minu kolmas küsimus on: kas registreeritakse ka põhjendatult repressioneerijate nimesid?

10:00 P. Varju

Seni me repressioneerijate nimekirjaga pole tegelenud, sest meie komisjoni töö põhieesmärk on analüüs nendest sündmustest, mis on toimunud, ja nagu oli siin juba öeldud, juba paarikümnes toimikus saab selge pildi, kes olid repressioneerid. Tuntumad nimed, nagu Boriss Kumm, Sergei Kingissepp, Jakobson ja veel muud taolised, esinevad paljudes toimikutes. Mõnedes esinevad sellised teisejärgulised figuurid, kes olid algharidusega, kes olid Eesti ajal kohtu poolt karistatud, kel ei olnud pidevat töökohta jne. Kindlasti selgitatakse need inimesed, aga ma ütlen, et meil ei ole see põhieesmärk, meie eesmärk on selle nähtuse kindlaksmääramine, selle analüüs.

10:00 Esimees

Suur tänu! Toomas Alatalu.

10:01 T. Alatalu

Lugupeetud juhatus, lugupeetud ettekandjad! Ma võib-olla jätkaks natuke Mati Hindi poolt esitatud küsimusega, sest ta tuletas meelde, et tegelikult juba enne selle komisjoni loomist oli üht-teist tehtud. Ja nüüd ühenduses sellega, mida te rääkisite selle komisjoni töö kohta, kus ka selgelt tuli välja, et mõni alakomisjon on rohkem tööd teinud, teine on vähem tööd teinud, mõned ootavad finantseerimist. Võib-olla ma esitaksin niisuguse konkreetse küsimuse. Mis teie arvates praegu takistab selle komisjoni efektiivsemat tööd ja kas on vajalikud muudatused selle komisjoni koosseisus?

10:01 J. Kross

Komisjoni koosseisu kohta on meie ettepanek tehtud. Ma loodan, et meie uus põhikiri, kus meie uus asend fikseeritakse, võetakse õiguskaitsekomisjoni kaudu esitatuna siin majas vastu ja siis on kõik oma paigal, kui Riigikogu nõnda otsustab. Mis puutub efektiivsuse eristamisesse, siis jah, kogu meie töö efektiivsus on viimastel kuudel olnud suhteliselt kehv minu meelest, sest me oleme hõljunud õhus, meil ei ole teada olnud, mis meist saab. Me oleme täiesti ilma rahata. Me oleme üksiksummakeste kaudu saanud maksta oma kahele inimesele palka. Kui meie jalgealune on korrastatud, siis kindlasti paraneb ka efektiivsus.

10:01 Esimees

Suur tänu! Tiit Made.

10:01 T. Made

Aitäh! Ja teine küsimus on: kas teie komisjon näeb ette mingisugust koostööd tulevikus Inimõiguste Instituudiga või hoopiski näete konkurentsi nende poolt samas küsimuses? Aitäh!

10:01 J. Kross

Ei, vastupidi, ma arvan, et Inimõiguste Instituut on äärmiselt sobiv meie partnerina. Inimõiguste Instituut nähtavasti on oma situatsioonis praegu kindlam kui meie, nii et ebatervet võistlust meie vahel kindlasti ei tule.

10:01 Esimees

Suur tänu! Vardo Rumessen.

10:01 V. Rumessen

Aitäh! Lugupeetud juhataja. Mul on lugupeetud komisjoniliikmetele ka kaks küsimust. Esimene küsimus on praegu see. Nagu ma aru saan, kannab teie komisjon nime Okupatsioonide Repressiivpoliitika Uurimise Komisjon. Nüüd ma kuulen, et te olete seadnud endale ülesandeks põhiliselt tegelda selle

analüüsimisega. Minu ettekujutuse järgi kogu selle repressiivpoliitika uurimine ja analüüsimine tõenäoliselt võtab vähemalt sama palju aega, kui kaua on see repressiivpoliitika kestnud. Seega ma oletan, et mitte vähem kui 50 aastat. Ja sellega seoses on mul esimene küsimus. Kas te olete praeguseks teinud mingisuguseidki vahekokkuvõtteid oma tööst? Ja kas on seda olnud võimalik kellelgi kasutada, näiteks kas või Eesti-Vene läbirääkimistel, ja arvestades seda propagandasõda, mis praegu Eesti vastu on, me vajame neid materjale ju tegelikult äärmiselt kiiresti. Ja ootama jääda, et me teeme nüüd mingi lõpliku kokkuvõtte, ei ole minu meelest niisuguse uurimisobjekti puhul mõeldav. Seega esimene küsimus siis. Kas on tehtud mingisuguseid kokkuvõtteid, mida saaks juba kasutada kõige lähemas tulevikus? Teatavasti kuu aja pärast on Vene-Eesti läbirääkimistel järgmine voor. Aitäh!

10:01 J. Kross

Ma arvan, et selleks hetkeks, kui seda meilt küsitakse, me mingisugused vahekokkuvõtted, kahtlemata mitte kõigis küsimustes, aga mõnedes meie materjalis küpsemal kujul esinevais valdkondades saame pakkuda, kui neid meilt soovitakse. Aga üldiselt ei näe ma põhjalikkuse aspekti nii traagiliselt, kui kolleeg Rumessen näeb. Meie põhjalikkuse astmed nähtavasti erinevad mõnevõrra. Ma kujutlen, et meie ei vaja neiks kaheks seeriaks, mida ma alguses mainisin kujuteldavaks publikatsioonide seeriaks, mitte 50 aastat, need võiksid viie aasta jooksul olla mõlemad kenasti väljas, aga materjale sellest seeriast saame mingi määral pakkuda kas või tänapäev.

10:01 V. Rumessen

Nagu ma aru saan, praegu mingisuguseid kokkuvõtteid teie tööst ei ole olemas. Te ei ole neid esitanud mitte kellelegi. Nüüd teine probleem, mis mul tekib seoses sellega. Minu jaoks on see uurimisobjekt ajaliselt veidi määramatu. Mina ei saa aru, mis periood see on, ma võin oletada, millal ta enam-vähem algab, aga millal see periood lõpeb. Kui me mõtleme selle peale, mismoodi siin veel mõned aastad tagasi kasutati repressiivpoliitikat teisitimõtlejate vastu, kuidas takistati Enn Tarto ja Mart Nikluse vabastamist, kuidas käituti Hirvepargi tegelaste suhtes jne., jne. Kas need probleemid on ka olnud teie komisjonis üldse päevakorral ja mis ajani ikkagi on piiritletud kogu see periood, millega teie komisjon tegeleb? Aitäh!

10:01 P. Varju

Komisjon tegeleb repressiivpoliitikaga Eestis kuni selle perioodini, kus repressiivpoliitika kaob. Kui ta peaks taas tekkima, siis ma loodan, et meie komisjonil jätkub mehisust tema uurimist jätkata.

10:01 Esimees

Suur tänu!

10:01 P. Varju

Esialgu mitte. Ma tahan lisada, et meil märksõnastikus on kõik need vormid välja toodud viimase aastani kaasa arvatud ja nad ei ole mitte jäänud meie tähelepanuorbiidist välja.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kalle Kulbok.

10:01 K. Kulbok

Aitäh, härra esimees! Mul on ettekandjatele järgmine küsimus. Teatavasti oli dotsent Aadu Musta juures küllaltki suur osa represseerituid arvutis juba mitu aastat tagasi ja hiljaaegu anti ajakirja "Kleio" lisanumbrina välja Harjumaa represseeritute nimekiri. Milline on olnud riikliku komisjoni side seda laadi mitteriiklike tööühmadega?

10:01 P. Varju

Meil on side täiesti olemas. Poolteist kuud tagasi ma Tartus isiklikult võtsin nendega ühenduse ja kontakti, tutvusin selle grupiga Eesti Elu Raamatu Komitees ja oleme osutanud nendele abi, sõlminud lepingu ühe nende töötajaga, nii et me töötame käsikäes.

10:01 Esimees

Suur tänu! Paul-Olev Mõtsküla.

10:01 P. Varju

Ma võin lisada niipalju, et isegi kui me oleksime tahtnud ainult seda endale eesmärgiks seada ja sellega tegelda, ka siis me poleks saanud tänaseks päevaks seda arvu kindlaks määrata, sest teatavasti politseiameti arhiiv, kus on põhilised andmed, seal on olnud siiaaani remont, arhiivi korrastamine, normaalsetesse oludesse viimine. Ligipääs sinna on olnud raskendatud ja ma võin ainult oma isikliku arvamuse öelda, et need kontaktid, mis mul on olnud arhiivi töötajatega ja teistega, näiteks kes on kontaktis Saksamaal toimunud sündmustega, nende info alusel võib öelda, et Eestimaal ei olnud sellist koputajate hulka, ei olnud sellist pealekaebamist nagu Saksamaal ja selles suhtes tahaksin kõiki rahustada, et Eesti rahvas ei peaks mitte häbenema oma liikmete pärast nii palju, nagu siiaaani minu arvates on liialdatud, püütud esitada. Ma ei taha mitte kedagi õigeks rääkida, sest ma olen ise nende läbi kannatanud, aga praegu sellist arvu meil ei ole.

10:01 P.-O. Mõtsküla

Teine küsimus oleks, kas komisjon on püüdnud ka Saksamaa arhiividega luua sidet, sest minu teada oli üks selline ZEV-i komisjon, küüditatute uurimise komisjon, mis töötas 1941. aastal ja 1942. aastal, ja selle komisjoni andmed on minu teada küllaltki põhjanevad, aga kas neid lähtematerjale jäi Eestisse. Minu teada need viidi Saksamaale. Kas on neid sealt tagasi nõutud, eriti mis puudutas 1941. aasta repressioone?

10:01 J. Kross

Minu teada ZEV-i materjalid küllalt täiuslikul kujul, võib-olla on ka veel täiuslikumaid variante, on Eestis olemas.

10:01 Esimees

Loodame, et viimane.

10:01 P.-O. Mõtsküla

Väga lühike küsimus. Te mainisite kahte palgalist isikut komisjonis, kahjuks lasin kõrvust mööda, kes nad on, ja öelda ka nende palga.

10:01 J. Kross

Siin on tegevesimees, kes seda tööd juhib ja jookseb, õiendab, organiseerib ja ka jõudumööda analüüsib, härra Peep Varju. Palga ta ütleb ise.

10:01 P. Varju

Palk on 920 krooni kuus.

10:01 J. Kross

Ja siis on sekretär proua Kaber, tema palgast ma ka midagi ei tea.

10:01 P. Varju

Tema palk on 740 krooni kuus.

10:01 Esimees

Suur tänu, lugupeetud ettekandjad! Me täname teid informatsiooni eest.

10:00 Esimees

Ma paluksin nüüd kõnetooli härra Hardo Aasmäe, kes annab meile informatsiooni ENSV Riikliku Julgeolekukomitee likvideerimisega seotud küsimuste lahendamisest. Tema on selle komisjoni esimees, kes nende probleemidega tegeles. Nagu on meil kokku lepitud, informatsioon, mille teeme ettekande vormis, on kuni 20 minutit, ja me loodame, et mitte üle veerand tunni ei lähe ka küsimuste esitamiseks.

10:00 H. Aasmäe

Põhiprobleemiks või põhieesmärgiks, mis meil oli, oli saavutada niisugune olukord, kus KGB tegevus oleks ahistatud või ohjeldatud. Loomulikult on kõige lihtsam osa sellest tegevusest endiste legaalsete struktuuride likvideerimine. Ja samas muidugi peab nentima seda, et need lepped, mis me saavutasime tol ajal KGB tegevuse peatamisega ja hilisema likvideerimisega, ei puudutanud GRU-d, ei puudutanud sõjaväe eriosakondi, ei puudutanud ka otseselt piirivalve eriosakondi, mis tähendab seda, et nende struktuuride tegevus on raskendatud pärast seda, kui need vastavad väeüksused Eestist on lahkunud. Ma ei kahtle mitte hetkegi, et nad täna toimetavad Eesti riigis rahulikult edasi. Meie komisjon koosnes põhiliselt inimestest, kes esindasid erinevaid ametkondi, sest komisjon oli kokku kutsutud ja seatud selleks, et viia ellu nn. Bakatini-Savisaare protokoll, kus olid ette nähtud KGB likvideerimise erinevad aspektid. Igal komisjoniliikmel, v.a. paar, oli oma kindel tööloik, millega nad tegelesid. Nii olid seal kaitsepolitsei, eriteenistus, riigikantselei, politsei jne., politseiamet.

10:00 H. Aasmäe

Mul oleks ettepanek, et küsimused esitataks ükshaaval.

10:00 Esimees

Lepime niimoodi, et viimane küsimuse esitaja on proua Olli Toomik. Reglement nii range ei ole, esitame korraga ühe küsimuse, laseme esitatud küsimusele vastata ja siis esitame järgmise, mikrofon on niikaua lahti. Ants-Enno Lõhmus.

10:00 A.-E. Lõhmus

Härra esimees, lugupeetud härra Aasmäe! Ma tahtsin kõigepealt küsida seda, et komisjoni, mille eesotsas te olete, nimetatakse KGB likvideerimise komisjoniks, ja ma tahtsin küsida: kas tõesti arvate, et komisjoniga on võimalik likvideerida ühte maailma suurimat luureorganisatsiooni? Sellele küsimusele te tegelikult juba vastasite. Küll aga tahaksin ma küsida seda, et viimasel ajal on tunnetada, et ka see saal ei vabane kuidagi KGB vaimust, mis siin kipub ikka ja jälle lehvima. Kas te arvate, et uue komisjoni moodustamine, kes asuks võib-olla samu ülesandeid täitma, mida täitis teie poolt juhitud komisjon, vabastaks selle saali sellest kurjast KGB vaimust?

10:00 Esimees

Suur tänu! Rein Järlik.

10:00 R. Järlik

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Kõigepealt ma siiski vastaksin ühele viitele, et mul ei tulnud kasutada KGB abi sarja "Surma ei otsinud keegi" tegemisel. Mulle küll kinnitati kõrgemalt poolt konsultandiks üks ametiisik, kelle nimi oli Valter Mürk, aga kellele ma helistasin ainult ühel korral, et teada saada, kas üks tegelane ühes konkreetses situatsioonis oli sellenimeline mees või mitte. Nii et rohkem mul ei läinud nende abi vaja. Konkreetselt küsimused. Oma intervjuus "Hommikulehele" te olete öelnud, et mingisugust lõpp-protokollit ega lõppakti valitsuskomisjoni tegevuse kohta ei ole, on vaid märgukiri kahel leheküljel ja et jutt lõppaktist või lõpp-protokollist on lihtsalt kuuldus, mida levitatakse. Ma küsiksin, kuidas see kuuldus võis levima minna, ja tooksin ise ära ühe allika. See on nimetatud valitsuskomisjoni esimehe härra Aasmäe esinemine Ülemnõukogu komisjoni istungil, kus ta ütles, et selline lõppakt koostatakse valitsuskomisjoni lõppistungil, kuhu ta lubas kutsuda ka Ülemnõukogu komisjoni liikmed. Kas on veel mingisuguseid teisi kuulduse levima hakkamise allikaid? Esimehe küsimus

10:00 R. Järlik

Selge. Teine küsimus. Vastavalt valitsuskomisjoni istungi protokollile 1991. aasta 14. oktoobrist pidi valitsuskomisjon tegelema KGB kinnis- ja vallasvaraga linnades ja maakondades, relvade, laskemoona, sõjavarustuse, erivahendite, operatiiv-tehniliste ja kriminalistikavahenditega, arhiivifondide dokumentatsiooniga, valitsusside, eriside ja raadioside šifreerimisteenistuse tehniliste vahenditega. Vastavalt Riigikantseleis riigiministri poolt 1. septembril allakirjutatud korraldusele komisjoni moodustamiseks Eesti NSV Riikliku Julgeolekutöötajate edasise tööhõive küsimuste lahendamiseks. Veel konspiratiivkorterite, kohtumispaiade, katusorganisatsioonide, varidokumentide ja kõige sellega. Ja mind nüüd huvitaski, kuidas sai see kõik ära mahtuda kaheleheküljelisele märgukirjale teesidena, millega pidi valitsus edasi tegelema. Kas sellise materjali põhjal, kaheleheküljelise materjali põhjal oli üldse võimalik edasi tegutseda? Aitäh!

10:00 H. Aasmäe

Sellel kahel leheküljel olid need probleemid, mis on jäänud sellest asjast. Ja iga korraliku asja ja selge mõtte võib kahel leheküljel kirja panna. Seal pole küsimust. Täna on see kaotanud igasuguse tähenduse, sest tolleaegses olukorras oli ta aktuaalne, täna mitte.

10:00 Esimees

Suur tänu! Kalev Kukk. Veel kolmas küsimus? Vabandan. Lülitame sisse Rein Järliku mikrofoni.

10:00 Esimees

Kalev Kukk.

10:00 K. Kukk

Suur aitäh! Lugupeetud ettekandja! Mul on olnud väga valus kuulda mitmete tänasele valitsuskoalitsioonile, see on "Isamaale" ja ERSP-le lähedal seisvate inimeste suust avalikke süüdistusi, et Rahvarinne, kelle saadikuna olen ka mina Riigikogus, oli KGB looming. Samasuguseid vihjeid, kuigi mitte niivõrd afišeeritud, on olnud kuulda ka Eesti Kongressi ja Eesti Komitee aadressil. Minu põhiküsimus kõlab selliselt: kas komisjonil on materjale, mis viitavad KGB osale Rahvarinde ja Eesti Kongressi, Eesti Komitee sünnis? Aitäh!

10:00 K. Kukk

Minu teine küsimus. Kuidas sa hindad Eesti Komitee KGB likvideerimistoimkonna tegevust ja selle töö tulemuslikkust?

10:00 Esimees

Suur tänu! Jüri Rätsep.

10:00 J. Rätsep

Lugupeetud ettekandja, mul on kaks küsimust. Te olete väitnud "Eesti Ekspressis", et üle saja tuhande inimese Eestis on olnud seotud KGB-ga. Kust te niisuguse väite aluse olete võtnud?

10:00 Esimees

Suur tänu! Tiit Made.

10:00 T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Eks need agendid, kellest ei räägita, on tõelised agendid. Need, kellest räägitakse, need pole mingid agendid, eks ole. Aga minu küsimus on põhimõtteliselt sellelaadiline, et kuna ajakirjanduses on palju juttu olnud, et Hardo Aasmäel ja Edgar Savisaarel on kartoteek kõikide agentide kohta, siis ma arvan, et see ka nii on, ja minu küsimus on selles, et kas võiks nüüd öelda suurusjärgu, kui palju on praeguses valitsuses ja praeguses Riigikogus neid tõelisi agente, kellest ei räägita. Pooled või kolmandik või 80%? Niisugune hinnanguline. See on minu esimene küsimus.

10:00 H. Aasmäe

Ma teeksin kõigepealt võib-olla väikse täpsustuse. Need, kellest räägitakse, need agendid on kasutud ja neid ei pruugita ilmselt kunagi, see käib selle loogika juurde. Ei ole mõtet niisugust asja teha, eks ole. Kui suur on selle osalus hetkel valitsuses ja, ütleme, siin saaliski? Ma olen aritmeetikas hirmus vilets, eriti nende murdarvude peale, nii et paluks järgmist küsimust.

10:00 H. Aasmäe

Ma võin selle kohta öelda ainult niipalju, et nagu te mõistate, mul ei ole kaasas selle kohta materjale, aga ma tean seda, et Moskva esindajad ütlesid möödaminnes, noh, nad kinnitasid tegelikult seda versiooni tundidepikkuste vaidluste käigus, et Eestist tõepoolest läks vangi suhteliselt vähe dissidente, sellepärast et protsessid olid teisiti juhitud. Ma rohkem ei oska midagi öelda. See on teie kommentaar, ma lihtsalt ütlen seda edasi, mis mulle öeldi.

10:00 Esimees

Suur tänu! Tiit Arge.

10:00 T. Arge

Jah. Aitäh!

10:00 Esimees

Suur tänu! Liina Tõnisson.

10:00 Esimees

Tiit Pruuli on riigiametnik, aga, Hardo Aasmäe, meil pole sellega suuri probleeme. Me kuulutame istungi praegu salajaseks. Teeme ilusti rödu tühjaks ja lööme toimiku lahti.

10:00 H. Aasmäe

Tähendab, lihtsalt probleem on selles, et teie voli.

10:00 L. Tõnisson

No, teeme siis selle selgeks ükskord.

10:00 Esimees

Ärge rohkem nappusid näppige. Lood on sellised, kui me tahame seda teha, siis esimene 2/3-line häälteenamus on vajalik saavutada selleks, et edasine kuulutada tänase istungi jätkuks, et reglement toimima hakkaks. Kui see otsus on käes, siis kuulutame istungi kinniseks. Kaks hääletusvooru on vaja läbi viia. Kes teeb mulle kirjaliku ettepaneku?

10:00 H. Aasmäe

See vastus on niivõrd ebahuvitav, et ei tasu kinniseks kuulutada, ausalt öelda.

10:00 Esimees

Ütleme siis välja avalikult.

10:00 Esimees

Üks hetk, Hardo Aasmäe, võib-olla sa natukene puhkad jalga, võta istet tooli peal ja ma pean nõu. Kolleegid, lugu on selline. Esimene protseduuriline ettepanek on pikendada tänase istungi ametlikku tööaega kuni teatud kellani. Kui see otsus on langetatud, s.t. niimoodi, et edasi toimub Riigikogu täiskogu istung ja sellel ajal kehtib Riigikogu kodukorra seadus. Kui siis Riigikogu langetab otsuse, et istung on kinnine, tähendab see seda, et rõdul ei ole ühtegi inimest, kõik ametnikud, kõik teenistujad välja. Julgeolek kannab hoolt selle eest, et keegi uste taga ei kuula, raadiod välja, stenogramm välja. Olete nõus sellega? See ei ole esimene kord, et nii tehakse. Kolleegid, istungi kinniseks kuulutamise vajadus langes ära. Härra Hardo Aasmäe teatab meile, kus asub raamatukogu, tulge, palun, saali tagasi.

10:01 H. Aasmäe

Tähendab, me leppisime kokku niimoodi, et ma vastan selle peale, et minu poolt leitud materjali järgi, see, mis mul tõesti võttis 4 minutit aega, asub siin sellesamas majas ja seifis. Seifi numbri olen ma ära unustanud, selle kontrollimine pole üldse mingi küsimus.

10:01 Esimees

Nii, Andra Veidemanni mikrofon on sees.

10:01 A. Veidemann

Täna! Minu küsimus on selline. Härra Aasmäe, te olete väitnud ajakirjanduses korduvalt, et viimase aasta jooksul on tegelikult seda KGB-teemat või õigemini selle komisjoni töö tulemustega väga vähe tegeldud või et peaaegu seda välditud. Miks te nii arvate?

10:01 H. Aasmäe

Ma arvan lihtsalt sellepärast, et ettekandes ma korra ütlesin, et tegelikult meie, piltlikult öeldes, tegime platsi puhtaks. Siis oleks pidanud hakkama tagajärgi likvideerima, aga see jäi kõik soiku. Ühesõnaga, praktiliselt mitte midagi ei ole ette võetud, ei selleks, et neid agentuure ja asju kätte saada, ega selleks, et selgitada need, kes olid aastakümnete jooksul võimalikud KGB kaadritöötajad. See ei ole üldse keeruline, see on rutiin, siin on mitmeid väga lihtsaid teid ja võimalusi, eks ole. Ja praegu küsitakse ikkagi kaht probleemi: miks te ei rünnanud neid KGB hooneid, et oleks saanud sealt kõik selle agentuuri kätte ja nii edasi, Kaitseliit oli valmis, ja seda, teist ja kolmandat ja viiendat.

10:01 A. Veidemann

Ma tahaksin siiski veel seda küsimust täpsustada. Aasta aega ei ole sellega tegeldud. Kas teie olete pakkunud koostööd mingisugustele organisatsioonidele selle aasta jooksul, kas te olete soovinud, et seda asja edasi aetaks koos teie kogutud materjalidega?

10:01 Esimees

Suur tänu! Rein Veidemann.

10:01 R. Veidemann

Härra esimees, lugupeetud ettekandja! Te mainisite äsja proua Parekit ja härra Madissoni. Mind huvitabki härra Madissoni juhtum, kes töötab praegu Siseministeeriumis ja väidetavalt kasutavat ihukaitsjat. Miks valitsuskomisjon omal ajal ei rakendanud sanktsioone Tiit Madissoni suhtes, kes, pehmelt öeldes, kõrvaldas oma toimiku sealt organitest?

10:01 H. Aasmäe

Ma peaksin ütlema, et see tuleb valitsuskomisjoni miinuspoolele kanda. Ma suuliselt küll pöördusin prokuröri poole, et võtku see asi üles, aga sinna ta jäigi selles suures saginas.

10:01 R. Veidemann

Ma lugesin kuskilt, et teid süüdistatakse, et arhiivi ülevõtmise alamkomisjon ei tulnudki üldse kokku. Mida see endast kujutab? Kuidas te kommenteeriksite seda süüdistust?

10:01 Esimees

Suur tänu! Krista Kilvet.

10:01 K. Kilvet

Täna, härra juhataja! Härra Hardo Aasmäe, ajakirjanduses on olnud viimaste aastate jooksul palju juttu sellest, küll abstraktselt, mitte faktidele toetudes, et arhiividest on läinud materjali kaduma KGB ülevõtmise komisjoni tööaja jooksul. Kas on seda võimalik tuvastada või on tuvastatud konkreetseid fakte materjalide kohta, mis on kaduma läinud?

10:01 K. Kilvet

Ma tahaksin küsida teise küsimuse veel. Nimelt olen kuulnud ka väidetavat, et Toompea lossist mõnisada meetrit eemal asub vööriigi luurekeskus. Kas on see nii?

10:01 H. Aasmäe

Ma vastaksin selle kohta niimoodi, et ma ei kahtle selles, et GRU toimetab Eesti Vabariigis edasi.

10:01 Esimees

Suur tänu! Olav Anton.

10:01 O. Anton

Aitäh, härra esimees! Mul oleks kolm küsimust. Esimene. Tookord otsustati KGB likvideerida. Kas oli olemas ja arutati ka teisi alternatiive?

10:01 H. Aasmäe

No, ma ütleksin seda, et muidugi Vene poolelt oli, vabandust, ma olen selle Venega ära harjunud, NL-i poolelt oli tollel ajal pakkumine struktuurid üle võtta. Eestis otsustati minna KGB struktuuride likvideerimisele. Pärast mõõdukat kõhklust järgnesid sellele Läti ja Leedu, sest meil võeti see asi esimesena ette. Vaadates NL-i ajalugu, seda lagunemise ajalugu, siis seal, kus on tulnud võimule võib-olla rahvuslikud jõud või, ütleme, islamirühmitused, seal on mindud just nimelt ülevõtmise teed.

10:01 H. Aasmäe

(Naerab.) Ma lükkan selle ametlikult ümber.

10:01 O. Anton

Ja kolmas küsimus. Kui ajakirjandusest jooksis läbi Tiit Madissoni juhtum, siis ta olevat väitnud, et ta tegi nalja. Kas selliseid naljategemisi oli ka teisi, mis ajakirjandusse ei jõudnud?

10:01 H. Aasmäe

Mul tuli siis öelda, et meie rollid on teised, teeme nii, et enam üle ei kuula. See oli päris põnev. Mina olin nende hulgas, keda välismaale üldse ei lastud, ütlesin, et otsige sealt Pamiirist või Kaukaasiast see Inglise luurekool üles, eks siis vaatame. Vabadusvõitlejad olid meil tol ajal dissidentliku kallakuga, kuid 1977. ja 1978. said nad välisviisa palju lihtsamini kui mina. Mind lasti alles siis, kui sain Liidu rahvasaadikuks, siis ei jäänud midagi muud üle. Nii et nalja saab igal pool. Ma ei tea, kas see on nali. Minus tekitas see igal juhul muheluse.

10:01 Esimees

Lauri Vahtre.

10:01 H. Aasmäe

See lähtub komisjoni funktsioonidest. Komisjoni funktsioon oli, ma kordan veel kord, KGB struktuuride likvideerimine. Tema roll oli koordineerida ülevõtmist ja oma tegevuse lõpetas ta sellega, et viis täide kõik, mis olid tema ülesanded. Palun.

10:01 Esimees

Suur tänu! Härra Rein Helme.

10:01 H. Aasmäe

Ei, süümevanne ütleb: Eestit okupeerinud riikide. See tähendab ka Saksamaad.

10:01 R. Helme

Vabandust, aga ajalehes rääkisid sa 100 000 KGB-ga seotud inimesest. Aga hea küll, jätame selle kõrvale. Mul on teine küsimus veel, tulenevalt minu professionaalsetest huvidest. Millega seletada seda, et KGB arhiivide ülevõtmisel ei osalenud ükski professionaalne arhivaar, ajaloolane või Eesti Arhiiviameti esindaja?

10:01 R. Helme

Aitäh! See loogika muidugi ei veena mind, aga ta on formaalne loogika.

10:01 H. Aasmäe

See ei ole loogika. Oli kokku lepitud, et antakse üle politseiarhiivile, nii ka tehti. Ja Eesti riik korraldab selle arhiivi kasutamist arhivaaride ja kõikide poolt nii, nagu ta õigeks ja tarvilikuks peab.

10:01 Esimees

Suur tänu! Mart-Olav Niklus.

10:01 Esimees

Suur tänu! Paul-Olev Mõtsküla.

10:01 H. Aasmäe

Kahjuks ma pean teid kurvastama. Minu parem käsi ei olnud selle asja ajamisel sugugi mitte Matti Pedak, kes tõepoolest esindas Riigikantseleid ja ajas joonde terve hulga formaalseid pabereid. Minu parem käsi oli kaitsepolitsei ülem Jüri Pihl, kes pidi väga paljud asjad joonde ajama. Kits ei ole kärneriks.

10:01

Ma tänan, ma ei teadnud seda, mida te praegu ütlesite, ja ma olen väga rahul teie vastusega. Teine küsimus. Mitu konspiratiivkorterit (konspiratiivkorterid olid tõepoolest KGB kontori täielik osa) ja nende pidajat on komisjon oma töö käigus selgitanud?

10:02 H. Aasmäe

See on kaitsepolitsei valdkond, väga palju, olge rahulikud, üsna palju.

10:02 P.-O. Mõtsküla

Aga kui palju konkreetselt, kas on võimalik saada vastust?

10:02 H. Aasmäe

Mina teile vastust ei anna, see oli kaitsepolitsei tegevuse valdkond ja tema viis selle ellu, sest ma arvan, et need andmed on veel täna väärtuslikud, see ei ole ajalugu.

10:02 H. Aasmäe

Ma pean ütlema seda, et siin mina vist väga õige vastaja ei ole. Seda, kas Eesti riigi jaoks kujutavad teatud raamatud mingit eriti salajast või mõõdukalt salajast, peaksid otsustama asjatundjad. Nii nagu nad tookord olid, nii nad ka üle võeti. Aga nagu meie komisjoni mõningad asjatundjad ütlesid, on seal mõned ikkagi täitsa väärtuslikud, sest ega see eriraamatukogu ei sisalda ju mitte mingeid ülevaateid sõna otseses mõttes, kuigi ka mõned olid sellised, kuidas salateenistuse tööd korraldada. Küsimus on selles, et seda peavad asjatundjad otsustama, kas Eesti riigil on teda vaja salastada või ei ole.

10:02 Esimees

Jaak Roosaare.

10:02 K. J. Roosaare

Täna väga, austatud esimees! Lugupeetud härra Aasmäe! Mul on teile kahjuks terve rida küsimusi, kuid ma katsun neid küsida lühidalt ja mitte läbi lillede ja ma loodan ka lühikesi vastuseid saada. Kõigepealt, kui palju materjali on praegu teie valduses?

10:02 H. Aasmäe

Kas minul isiklikult?

10:02 K. J. Roosaare

Või teie komisjonil.

10:02

Täpselt kellele, palun?

10:02 K. J. Roosaare

Kas on olemas täpne aruanne, et mis anti kellele?

10:02 H. Aasmäe

Täpne aruanne on, kui soovite, tindipoti täpsusega. Iga üleandmisakt, tähendab, see käis protseduuriliselt niimoodi, võeti üle ja siis otsustati, kellele anda.

10:02 K. J. Roosaare

Ja kas see on siis ka seal kaheleheküljelises dokumendis, mida te siia andsite?

10:02 H. Aasmäe

Ei, ma veel kord kordan, et seal oli jutt probleemidest, mis on veel jäänud seoses likvideerimisega.

10:02 K. J. Roosaare

Kust siis seda dokumenti võiks saada, kus on need täpsed aruanded?

10:02 H. Aasmäe

Seal ei ole täpset aruannet. Seal on minu ettekande teesid. Nad on täna kaotanud oma aktuaalsuse. Ma võin oma arhiivist järele vaadata, võib-olla on mul märkmikus alles.

10:02 K. J. Roosaare

Ma räägin sellest, mis te nüüd praegu peast ütlesite, et mis läks kellele täpselt.

10:02 H. Aasmäe

See on siin, palun.

10:02 K. J. Roosaare

Teiste sõnadega, mina saan selle oma kantseleist kätte. On see nii?

10:02 H. Aasmäe

Kui riik on nii otsustanud, et kõik saavad seda lugeda, palun.

10:02 K. J. Roosaare

Te rääkisite nendest toimikutest, sellest arhiiviosast, mis sai üle antud politseile?

10:02 H. Aasmäe

Jah, kriminaaltoimikud, filtratsioonitoimikud, järelevalvetoimikud.

10:02 K. J. Roosaare

Te ka ütlesite, et te lehitsesite ühte või kahte nendest.

10:02 H. Aasmäe

Oh ei, ma olen ikka rohkem lehitsenud. Ma olen uudishimulik inimene. Ma olen ikka natuke neid vaadanud.

10:02 H. Aasmäe

Kas te kujutate ette, kui suur on 32 000 toimikut? Need on mitmeköitelised, see on ebareaalne.

10:02 K. J. Roosaare

Kas teil ei oleks olnud siis otstarbekas küsida komisjoni rohkem liikmeid või inimesi, kes oleksid seda teinud?

10:02 H. Aasmäe

Te ei kujuta tegelikult seda töömahtu ette. Ma ütlen teile veel kord: Ida-Saksamaal arvatakse, et see on 100 aasta töö.

10:02 K. J. Roosaare

Ma ei vaidle vastu, et see on tülikas töö, aga kas see ei olnud oluline?

10:02 K. J. Roosaare

Kas nendes toimikutes ei ole ka isikute nimed, kes oleks võinud represseerijate hulgas olla: KGB liikmeid, palgalisi töölisi, nuhke? Kuidas te loodate KGB-d likvideerida, kui te ei tea, kes nende liikmed on?

10:02 H. Aasmäe

Mina ei looda, mina olen eraisik. Võtke see asi üles ja hakake toimetama.

10:02 K. J. Roosaare

Mul hakkab nüüd arusaamatuks muutuma, mis teie komisjon pidi tegema. Te kuulutate, et tegite oma töö ära, et organid on likvideeritud. Aga kuidas te seda nii edukalt saite teha?

10:03 H. Aasmäe

Mul on niisugune palve, et te formuleeriksite küsimused täpselt. Siis me ei peaks siin dialoogi ega raiskaks teiste saadikute aega. Milles on teie küsimus? Ma vastan teile.

10:03 K. J. Roosaare

Kas te olete valmistanud nimekirja, kes on KGB palgalised töölised, osakondade juhatajad, nuhid, need, kes on palgatud KGB tööd tegema välismaal? Kas need välismaal elavad agendid, kui nad ei ole Eesti kodanikud, on teada vastavatele välisvabariikidele, et nad võtaks seal oma seadustega karistuste alla või prokuratuuri uurimise alla? Olete kõike seda teinud?

10:03 H. Aasmäe

Ma näen teie küsimusest, et te absoluutselt ei orienteeru selles.

10:03 Esimees

Jaak, ega sa rohkem midagi siit välja ei pigista. Lähme edasi. Aitäh! Vardo Rumessen.

10:03 V. Rumessen

Aitäh, härra juhataja! Tegelikult mul pärast seda ei peakski enam küsimusi olema. Mulle isiklikult on asi täiesti selge. Kui mõnele mehele veel selge ei ole, siis ilmselt saab ta varsti selgeks, et meil on tegemist skandaalse juhtumiga. Aga meie naerame siin saalis praegu selle üle, millise mängleva kergusega härra Aasmäe tegelikult ajab meile sõna otseses mõttes kärbseid pähe.

10:03 H. Aasmäe

Paluks küsimus.

10:03 H. Aasmäe

Kas see on nüüd ainuke küsimus või?

10:03 V. Rumessen

Tuleb teine veel.

10:03 H. Aasmäe

Ahaa, väga hea. Oli kolm aspekti, mis sundisid toleaeegseid võime nii otsustama. Ükskõik, kes KGB likvideerimise komisjoni ei juhata, ei ole see kõige kergem ülesanne, sest tuleb teha esimest korda elus ja maailmas. Kõigepealt see, et ma Tbilisi komisjonis sellelaadse tegevusega või sellelaadsete materjalidega olin kokku puutunud ja selles mõttes ma enam-vähem teadsin, millega mul tuleb tegu. Teiseks, tol ajal eksisteeris veel Nõukogude Liit. Mina olin veel Liidu rahvasaadik ja kõike seda, mis puudutas Moskvaga kontakte, oli Moskval minuga suhteliselt keerulisem asju ajada. Ja kolmas aspekt on see, et minu suhted KGB-ga olid üsna halvad, mind ei usaldatud, muuseas vähem kui teid, härra Rumessen. Ja sellepärast see oligi põhjuseks.

10:03 V. Rumessen

Väga kahju, et sellel juhul mind ei määratud selle komisjoni esimeheks. Aga ma ikkagi ei saanud vastust teie käest küsimusele praegu, kes tegi esimesena teile ettepaneku asuda selle komisjoni etteotsa.

10:03 H. Aasmäe

Kahte esimest tunnust teil ei olnud, sellepärast teid ka ei määratud.

10:03 V. Rumessen

Kes tegi teile esimesena ettepaneku asuda komisjoni etteotsa?

10:03 H. Aasmäe

Mul on seda raske meenutada, kes see oli, kuid mulle tundub, et see vist oli Raivo Vare. Aga ma võin ka eksida, aasta on mööda läinud.

10:03 Esimees

Suur tänu! Enn Tarto.

10:03 V. Rumessen

Mul on veel küsimus. Te väitsite mõni aeg tagasi siinsamas saalis, et teid määrati sellepärast selle komisjoni etteotsa, et teie teadsite, kuidas KGB tol ajal töötas. Kust te seda teadsite?

10:03 H. Aasmäe

Tbilisi komisjonist.

10:03 V. Rumessen

Mis asi on Tbilisi komisjon, palun seletage mulle.

10:03 H. Aasmäe

Nii, siin on see spetsproverka, vaatame, kus siin. Ma pean natuke otsima.

10:03 V. Rumessen

Kas te ei mäleta neid isikuid siis?

10:03 H. Aasmäe

Ei noh, selleks on dokumendid, milleks pidada meeles, kui on olemas dokumendid. Üks oli kindlasti Poolus. Nii, ma arvan, et need olid Poolus ja Tenisson. Aga ma võin seda otsida veel. Poolus ja Tenisson. Mitte Pool, vaid Poolus. No ma ei pea aega kinni, ma pean natuke otsima. See ei kujuta mingit keerukust.

10:03 Esimees

Enn Tarto.

10:03 H. Aasmäe

Meil ei ole seda kaadritöötajate nimekirja ja seda ei antud meile üle. Aga see, mis puudutab pensionikindlustust, see ei ole meiepoolne kohustus, see on nii, nagu sõjaväepensionäridelgi: Nõukogude Liit maksab, nüüd Venemaa.

10:03 E. Tarto

Tookord läbirääkimistel oli sellest juttu?

10:03 H. Aasmäe

Ei ole.

10:03 E. Tarto

Kolmas küsimus. Te mainisite, et KGB katusorganisatsioonid ja nende infiltreerimine majandusstruktuuridesse. Kas selle kohta on andmeid? Või kelle käes need katusorganisatsioonide nimetused on?

10:03 H. Aasmäe

Jah, variorganisatsioonid, kõik, mis selles valdkonnas üle tuli, on kaitsepolitsei käes.

10:03 E. Tarto

Aitäh! Siis teatavasti tegutses Eestis kaks KGB-d: ENSV KGB, mis oli eelkõige meie kohalike kommunistide tööorgan, ja NSV Liidu KGB. Mina saan nii aru, et te osalesite ENSV KGB likvideerimisel, aga mis sellest NSV Liidu KGB-st sai?

10:03 H. Aasmäe

Paralleelstruktuurid on täpselt samas seisundis, nii nagu GRU.

10:03 E. Tarto

Nii et NSV Liidu KGB, kes värbas agente parteilaste ja kõikide teiste seast, on endiselt siin jõus?

10:03 H. Aasmäe

Me ei saanud ju tegelikult selle KGB agentuuri kohta andmeid, rääkimata sellest, et GRU-d see asi ei puuduta, nii et teil on õigus. Meie tegelesime ainult KGB-ga, ma oma sissejuhatavas sõnavõtus rääkisin, et on ka mitmeid teisi struktuure, mida see asi üldse ei puuduta.

10:04 E. Tarto

Jah, ma lihtsalt täpsustan, et on olemas ENSV KGB ja NSV Liidu KGB. Siin on natukene segaseks jäänud see toimikute asi. Minu arust on selge vahe: ühed on nn. kohtutoimikud või kohtuliku jälituse toimikud ja teised on jälitustoimikud. Niipalju kui ma aru saan, jälitustoimikuid Eestis ei ole, jutt on kohtutoimikutest, kriminaaltoimikutest. Sellisel juhul on mul üks selline täpsustus. Te ütlesite, et Lagle Pareki kriminaaltoimikus oli Madisson kohe sees. Teatavasti, kui minu üle kohut mõisteti, siis Lagle Pareki, Heiki Ahose ja Arvo Pesti toimikud liideti üheks kohtutoimikuks, nende 17 toimikut liideti minu kolme ja poole hulka selletõttu, kui juurdlus lõppes, ma olen Lagle Pareki kohtutoimikut või kriminaaltoimikut lugenud ja kohtuistung oli ka avalik, nii et see on täielik vale, et Madisson andis Pareki vastu tunnistusi. See on bluff ja väga kahetsusväärne, et teie seda siin levitate.

10:04 H. Aasmäe

Ausalt öelda oli 12 ajakirjanikku juures, ta ei saa lihtsalt bluff olla, seda vaatasid kõik.

10:04 E. Tarto

Kas see oli kriminaaltoimik või jälitustoimik? Jälitustoimikuid ju Eestis ei ole. Aga kriminaaltoimikut ma olen ise lugenud. Järelikult oli tehtud sinna mingisugune topis.

10:04 H. Aasmäe

See on niisugune peensus, millele ma ei suuda vastata, sellepärast et seal ajakirjanike hulgas küsiti, kas võib mõnda asja vaadata. Hakati rehabiliteeritute riulilt võtma seda, teist ja kolmandat, need on, nagu teate, suured karbid, säilikud, seal on esimene köide, teine, kolmas. Seda võib klaarida.

10:04 E. Tarto

Teatavasti meie kohtuprotsessid olid avalikud. Ka advokaat tutvus toimikuga ja kõik asjaosalised. Lagle Parek luges ise oma toimikut. Tunnistajad olid seal. Meie kohtuprotsessid olid selles mõttes avalikud ja kohtuprotsessi kriminaaltoimikus ei saanud sellist asja olla.

10:04 H. Aasmäe

Ju siis oli seal rohkemat, ma ei oska midagi öelda. Aga tookord oli ajakirjanikke päris palju, kes seda vaatasid ja natuke imestasid. Tol korral sellest ei kirjutatud, diskreetsed inimesed, ütleme nii.

10:04 H. Aasmäe

No seda ei pea te mulle selgitama.

10:04 Esimees

Suur tänu! Toomas Alatalu.

10:04 H. Aasmäe

Ma ütlen veel kord, et meie komisjoni ülesanne oli piiritletud nende lepetega, mis olid Vene poolega või NL-i poolega saavutatud, ja meie ei uurinud ühtede või teiste seoseid. Meil oli ülesanne teatud asjad ära teha: võtta üle arhiivid, relvad ja vara. See, mis selle asja sisu on, see on nüüd see, mis oleks pidanud sellele järgnema. Ma olen seda veel kord rõhutanud, et sealt oleks tegelikult KGB tagajärgede likvideerimine pidanud sisuliselt algama, kus meie lõpetasime.

10:04 Esimees

Suur tänu! Jaanus Betlem.

10:04 J. Betlem

Austatud härra esimees, austatud ettekandja! Ma tahaksin teid kõigepealt tänada eelmise äärmiselt siira vastuse eest. Aga miks ei nõutud KGB varade ülevõtmisel KGB varasemaid inventariseerimise akte, et selgitada KGB bilanss läbi aastate, mille alusel siis oleks saanud varade tegelikku seisut hinnata? Kas ma saan õigesti aru, et aluseks võeti vaid KGB enda esitatud andmed? Tänan!

10:04 H. Aasmäe

Küll oleks tahtnud neid materjale, aga sellist kokkulepet ei õnnestunud saavutada. See oleks teinud edasise töö palju, palju lihtsamaks. Väga paljude asjade puhul on võetud seisuk 1991. aasta 4. september. Kui neid pabereid vaadata, siis on seal paljud relvade, vara ja kõige muu kohta.

10:04 Esimees

Suur tänu! Ants Erm.

10:04 A. Erm

Ja kui tohib, siis veel üks konkreetne küsimus. Kui suur oli ülevõetud konspiratiivkorterite arv?

10:04 H. Aasmäe

See on kaitsepolitsei valdkond.

10:04 Esimees

Suur tänu! Viktor Niitsoo.

10:04 V. Niitsoo

Aga kui küsimus on niivõrd diskreetne, miks te lasite siis juurde ajakirjanikke? Ja mis nendessee väidetavate agentide levitamisse või paljastamisse puutub, siis minu teada Tartu valimiskampaania ajal (ma ise kandideerin Tartus) tegeles sellega härra Savisaar ka Rahvarinde valimissaates Tartu raadios. Nii et seda ma kuulsin enne üks kord tema suust ja samas saates. Järgmises saates ma protesteerisin selle vastu. Nii et nendest asjadest ma ei tea mitte midagi, millest te räägite. Te ütlesite, et KGB oli väga hästi pugenud äärerühmitustesse. Ma võin teile kinnitada, et seal ei olnud ühtegi ERSP liiget ega Eesti Kongressi saadikut, küll aga oli selles nimekirjas üks Riigikogu või tähendab Ülemnõukogu endine saadik ja üks endine minister.

10:04 H. Aasmäe

Ma kordan veel kord seda, mis ma juba korra ütlesin. Ühel KGB ohvitseril ei ole mingi probleem koostada üks niisugune nimekiri ja mina suhtuksin niisugustesse asjadesse ülimalt ettevaatlikult ja ausalt öelda ei peaks seda millekski, kui minu arvamust küsida.

10:04 Esimees

Suur tänu! Sulev Alajõe.

10:04 S. Alajõe

Esimene küsimus, võib-olla te juba vastasite, ma vabandan, kui see mõnevõrra kordumisena tundub. Kas te võtsite üle ka niinimetatud järelevalvetoimikud ja personaaltoimikud inimeste kohta, kelle vastu otseselt kriminaalasja ei algatatud?

10:04 H. Aasmäe

Järelevalvetoimikud võtsime üle ja ei ole välistatud, et nende hulgas oli neid, kelle kohta ei algatatud asju. See on täiesti arhivaaride asi, mina sellesse asjasse ei süüvinud.

10:04 S. Alajõe

Teine küsimus. On teil informatsiooni selle kohta, kuidas hoitakse seda, mida te üle võtsite, ja kuidas on sinna ligipääsemisega?

10:04 H. Aasmäe

Järelepärimine Lagle Parekile.

10:04 S. Alajõe

Kolmas küsimus. Te mainisite oma sissejuhatavas sõnavõtus, et Hiiumaa ja Rapla osakond olid enne komisjoni moodustamist juba likvideeritud. Aga kas Tallinna KGB-st ei õnnestunud kätte saada neid akte, mille alusel need osakonnad seal likvideeriti? Vastasel juhul tõstatub küsimus, kas nad on üldse likvideeritud.

10:04 S. Alajõe

Kes oli siis ikkagi likvideeriija?

10:04 S. Alajõe

Nägite te seda akti, KGB akti, millega nad ise likvideerisid need osakonnad?

10:04 Esimees

Suur tänu! Andrus Villem.

10:04 A. Villem

See on toimik 2842.

10:04 A. Villem

Ei, noh, las olla see, aga te ei eita seda fakti, et see on toimunud, ja miks komisjon ei reageerinud sellele?

10:04 H. Aasmäe

Ma ei oska selle kohta niimoodi vastata, sest küsimus on selles, mida need asjad sisaldasid. Võib-olla nad ei kujutanud enesest väärtust. Mida need asjad sisaldasid?

10:05 A. Villem

Aga võib-olla kujutasid väärtust.

10:05 A. Villem

Bürokraatlikus süsteemis on alati tagasilööke, tekib vigu, aga te ei teadnud ja te siiski ei takistanud?

10:05 H. Aasmäe

Ei, noh, ma ütlen veel kord, mina ei ole loomulikult seda takistanud, sest ma arvan, et nendel asjadel ei olnud väärtust. Me võime seda asja klaarida, siin ei ole küsimust.

10:05 A. Villem

See on teie arvamus, jaa, aga fakt.

10:05 A. Villem

Aitäh! Ma küsin järgmise küsimuse.

10:05 H. Aasmäe

Ei, ei, me likvideerisime terve hulga materjale. Näiteks, ma ju ei tea, mis on selle asja sisu. Suure tõenäosusega need olid, need võisid olla näiteks ka blanketid.

10:05 A. Villem

Ei olnud blanketid, need olid 12 erinevat toimikut.

10:05 H. Aasmäe

Mis asjad need olid siis?

10:05 A. Villem

Toimikud.

10:05 H. Aasmäe

Teie peaksite seda paremini teadma, teie olite komisjoni esimees.

10:05 A. Villem

Selge. Ma ei saanud ammendavat vastust. Te ei tea.

10:05 H. Aasmäe

Ei, minuga on kõik korras. Sest mina teen kõike oma südametunnistuse järgi, aga ärge olge nii ärritatud ja murelik, asjad on palju lihtsamad.

10:05 A. Villem

Asjad on lihtsad, sellepärast ma küsingi lihtsaid küsimusi.

10:05 Esimees

Suur tänu! Arvo Junti.

10:05 A. Junti

Tänan! Siin on täna kõlanud mitmeid nimesid nii küsimuste poolelt kui vastuste poolelt. Korduvalt on kõlanud Tiit Madissoni ja Lagle Pareki nimi. Ka "Hommikulehes" ütlesite, et KGB-ga tegelemine on väga diskreetne küsimus. Mida te sellega silmas pidasite? Esimene küsimus.

10:05 H. Aasmäe

Ma pidasin silmas seda, et kõik need materjalid, mis meil on praegu kasutada ja loodame, et saame tulevikus neid juurde, et neid tõesti kasutada Eesti riigi huvides, aga mitte naaberriigi salateenistuste huvides, nagu ta praegu paistab olema. Sest hetkel külmutatud seis, nagu ta praegu on, on tegelikult Vene luureteenistustele väga mugav olukord. Ma mõtlesin seda, et selleks peab olema Riigikogu vastu võtnud ühe väga sisuka ja asjaliku poliitilise otsuse, kuidas need asjad edasi hakkavad käima ja mida nende materjalidega tehakse, kuidas neid kasutatakse. Ja kriteeriumiks peavad olema Eesti riigi huvid. Siin eelküsitleja tundevarinad ei saa olla juhiseks nende otsuste langetamisel.

10:05 H. Aasmäe

Mina arvan, et see KGB-jutt tuleb lõpuks lõpuni rääkida Eesti ühiskonnas ja midagi otsustada, see ei saa niimoodi olla, et iga natukese aja tagant kerkib küsimus, kas need või teised või kolmandad on kahtlased ja need toimetavad ja need ei toimeta ja kuidas see asi oli. See asi tuleb kõigepealt asjatundlikult läbi arutada, siis tuleb teha üks poliitiline otsus ja muidugi püüda ikkagi Vene poolelt võimalikult palju materjali kätte saada. Sest praegu ma siin tunnetan just niisugust ärevust või muret või kahtlustusi, aga sellega Riigikogu tasemel vist ei ole midagi peale hakata, arvan ma. See on minu isiklik arvamus. Tuleb kirurgi külmaverelisusega seda asja vaadata ja midagi otsustada.

10:05 Esimees

Suur tänu! Olli Toomik, viimasena.

10:05 O. Toomik

Ma tänan! Ma taandan oma küsimuse, sest ma sain oma küsimustele arutluse käigus juba vastused.

10:05 Esimees

Suur tänu, Hardo Aasmäe! Nagu me juba kokku leppisime, rohkem meil küsimusi ei ole. Sellega me ka piirdume. Kolleegid, komisjonide liidrid, fraktsioonide liidrid, juhatuse istung algab kell seitse ruumis 111.